

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 47 (2897) Год LVI

Беласток, 20 лістапада 2011 г.

Цана 2,50 зл. (у тым VAT 5%)

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Жэрчычы. Крыж на кургане

На Івана ў нас прыхадскі „одпуст”, 9 кастрычніка, бо так завёў бацькошка Яўген Панько, які 50 гадоў быў тут, бо цяплей, лепшае надвор’е і больш людзей, прыбывае. А на Дмытра, 8 лістапада, прыязджае бацька нашага бацькошкі Вячаслава Дарамцакага, і адпраўляюць службу ў гонар заступніка нашага прыхода Дзмітрыя Салунскага. Вядома, надвор’е горшае, і менш людзей з’язджае з родных, — распавядае прыхаджанка Надзея Карчэўская. Ды сёння — цудоўнае сонца асвятляе тлум прыхаджан, іх сваякоў ды суседзяў жэрчычан, што прыбылі на асабліваю багаслужбу, з хрэсным ходам аж на старадаўні курган, дзе ўзнесены новы крыж побач старога. Бо праваслаўная парафія існуе тут 1010 гадоў. Сярод вернікаў — таксама жыхары Машчонай-Панскай, адкуль цясляр Ян Мудэль, які зрабіў і ахвяраваў новы крыж. Святы ў прыходзе — на Івана, на Юр’я, на Дзмітра і Ціхвінскай іконы Божай Маці — у першую нядзелю перад Пятром. — Я думаю, што найважнейшае свята павінна адзначацца на Дмытра, заступніка нашага храма, якога не знішчыла вайна, — дадае Надзея Карчэўская. — На Івана мы таго крыжа не пасвяцілі, бо не паспелі паставіць яшчэ мураванага. А стары крыж там стаіць адвеку. Крыху прыгніў, яго скарацілі, змацавалі, і побач стаў новы, светлы.

У Нурэцкай гміне, дзе старадаўняя вёска Жэрчычы, з амаль пяці тысяч жыхароў беларусамі ў папярэднім перапісе запісалася 13,36% насельніцтва. Пачынаецца яна сто кіламетраў на поўдзень ад Беластока, а сталіца гміны распаложана ў 20 кіламетрах ад павятовага горада Сямятыч. У вёсцы Жэрчычы, якая 12 км ад Грабаркі, красуецца вялікая мураваная царква, каля якой штогод затрымліваюцца паломнікі на Святую Гару Грабарку. Вёска Жэрчычы мае свой пачатак у далёкім мінулым. Розныя меркаванні аб назве мясцовасці: адны кажуць што бярэ яна свой пачатак ад слова „жэрд”: ваколіца была пакрытая маладым лесам, у якім вырэзвалі жэрдкі на агароджы. Далей лес пераходзіў у Жэрдчыцкую пушчу, якой назву змянілі пасля на Мельніцкую. Магчыма, што назва — ад імя „Жырко”, магчыма, што і ад „жраца”. Вядомая гісторыя гэтай зямлі сягае XV і XVI стст., калі яе ўласнікамі былі роды Клюковіцкіх і Нурэцкіх. Жэрдчыцы былі градам, вайсковым пастарункам, бароньчым галоўнага града Мельніка і спалучаючым яго з Бельскам. Быў гэта пункт, якому пачатак дала збройная дружина кіеўскага князя, якая тут білася з яцвягамі. Князь яцвягаў Краўс загінуў у няроўнай бітве разам са сваімі ваярамі, целы якіх дружыннікі пахавалі з вялікім гонарам для геройскіх яцвягаў. Воі сабралі іх целы, коней, зброю і спалілі ды насыпалі высокі курган — ён да сёння відны за рэчкай, за паваротам у Заблацце. У 1944 годзе быў пастаўлены там крыж, а было іх там разам тры.

Усе гістарычныя дакументы, якія перахоўваліся ў царкоўным архіве (яны згарэлі 22 ліпеня 1944 г. у пажары царквы) называюць дату ўзнікнення тут

праваслаўнага прыхода на 1001 год. Дружина кіеўскага князя была пад сцягамі мучаніка Дзмітрыя Салунскага, заступніка войска. Храм будавалі самі парафіяне. Дакументы ўспамінаюць, што тая першая царква (да 1872 г.) была старая і перанеслі яе на могільнік. Пра вёску ўзгадваюць дакументы таксама як пра „Забітэ Село” або „Жабе Село” ў дакументах з 1580 і 1851 гг. Асабліваю старонку ў гісторыі парафіі запісала Ціхвінская ікона Багамаці (ікона загінула ў пажары ў 1944 г.). Ікону знайшлі ва ўспомненым кургане. Была там драўляная каплічка, крытая саломай. Пасля чудатворнай іконы была перанесена ў вялікую царкву і змешчаная перад алтаром. Рыза на ікону і карона былі аздоблены дарагім каменнем і ахвярамі. Тыя каштоўнасці былі пасля выкарыстаны на пабудову мураванага храма. Новая ікона, ахвяраваная ў 1947 г. за спаленую, з’яўляецца копіяй чудатворнай Ціхвінскай.

На курган хрэсны ход цягнуцца амаль ад царквы. Сярод размоленых прыхаджан — Георгі Юдыцкі, былы шэф аховы прэзідэнта Валэнсы, які патрапіў гучна абразіцца за тое, што на дзяржаўнай багаслужбе няма праваслаўных свячэй. «О, «Ніва» — мне гэта блізка», — кажа, і паказвае свае дакументы, дзе імя ў яго запісана «Gieorgi», а сярод найважнейшых папераў, якія пастаянна мае пры сабе, пасведчанне аб хрысце 14 красавіка 1948 года протаіерэем Яўгенам Панько. Ікону трымае радны Аляксандр Пахвіцэвіч. Сярод вялікай групы стаяўшых на кургане — Ганна Мудэль з Машчонай-Панскай, салэцкая рада ў асобах: Надзея Карчэўская, Лявон Анішчук, Дарыюш Мантур, Рыгор Богдан, Анатоль Дубінскі, і вяскоўцы: Яўген Карнэлюк, Пятро Яшчук, Агнешка

Петручук, Ілона Садоўская, Альжбета Дэц, Барбара Богдан, Ніна Любінская, Ганна Раманюк, Анатоль Дубінскі, Аўгіння Дубінская, Збігнеў Колтак, Барбара Верамяевіч, Юзаф Кардэлевіч, Лявон Анішчук, Пятро Раманюк, Зіна Літвінюк, Мікалай Драбюк, Крыстына Панасюк, Уладзімір Філоц, Анна Мучко, Надзея Мантур, Яўгенія Раманюк, Дарыюш Сачко, і Юры Вольскі з Беластока... Кожны ганарыцца сваім тутэйшым старадаўнім родам. Разыдуцца пасля разам са сваякамі па доўгай вёсцы, далей адзначаць свята.

— Наша царква не так відна выглядае з-за гэтых рыштаванняў. Фірма кешкаецца з рамонтам, да зімы не паспеюць яго кончыць, — уздыхае Надзея Карчэўская, ідучы ў бок свайго дому ў «другіх Жэрчычах». І цешыцца, паказваючы на ўтравелы пляц амаль на супраць могільніка (ён пасярод вёскі). — А тут вось маем пляц на святліцу. Рыхтуем план, праект, у інтэрнэце прыкмецілі дом для пераносу. Грошы возьмем з салэцкага фонду. Пляц уступіла нам Агнешка Мантур, родам з Верпаля. Трэба арганізавацца, культуру развіваць, традыцыю захоўваць.

— Мы, спадчыннікі ваяроў, што тысячы гадоў таму ваявалі і стваралі на жэрчыцкай зямлі, мусім быць годнымі гэтай спадчыны, свядома прымаць яе і развіваць, — кажа Юры Вольскі. — Бо інакш станем спачатку «праваслаўнымі палякамі», а наступнае пакаленне ўвойдзе ў эпоху стропацэнтных палякаў-католікаў, не маючых нічога супольнага з нашымі продкамі. Ідучы гэтай фальшывай дарогай уласнага і рэлігійнага знішчэння, станем з часам толькі смеццем, несеным ветрам гісторыі ў выпадковых напрамках на рынках яднаючайся Еўропы.

У пошуках артыкулу

Быў бы чалавек, а артыкул на яго знойдзеца. Здаецца так гуцыць сумна вядомае і моцна зацёртае выказванне, якое хоць і не ўвайшло ў падручнікі па вывучэнню права на былой савецкай прасторы, але добра знаёмае кожнаму выпускніку юрыдычных факультэтаў на гэтай тэрыторыі, у якую, на жаль, уваходзіць і Беларусь. Ды і не толькі яно вядомае выпускнікам юрфакаў, але і кожнаму чалавеку, якому выпала тут нарадзіцца, або трапіць на зямлю, дзе віна чалавека вызначаецца яго палітычнымі поглядамі на жыццё.

Сусветна вядомы беларускі праваабаронца Алесь Бяляцкі не толькі меў і мае свае погляды, але і актыўна за іх змагаўся і адстойвае нават зараз. Таму зусім не цяжка было спрагназаваць яго арышт. Гэта была ўсяго толькі справа часу. І не так ужо і праблематычна прадбачыць зыход суда над ім у прыцыце. Практычна ніхто не сумняваецца, што яму абвешчаць, што ён вінаваты. Інтрыга суда над Алесем Бяляцкім зусім не ў гэтым. Галоўная загадка гэта тое, у чым яго вінавацяць.

Зрэшты, не чакаючы завяршэння суда, афіцыйная беларуская прэса ўжо звінаваціла праваабаронца. Яна распавяла, што той нахапаўся грошай і не плаціў падаткаў. І што жыве ён у краіне эканамічнага цуду надта ж заможна, бо мае хату, лецішча і можа дазволіць сабе выязджаць за мяжу. Гучыць гэта вельмі смешна, хоць сапраўднага гумару ў гэтых абвінавачваннях не назіраецца. А вось цыннізму аж занадта.

Аўтарам гэтых твораў здаваліся доволі лагічнымі іх высновы, або высновы тых асоб, хто загадаў ім такія матэрыялы. Бо следства, якое вялося два месяцы, будавала сваё абвінавачванне менавіта на гэтым — на нявыплаце падаткаў. Алесь Бяляцкі пасадзілі за краты, патлумачыўшы жорсткасць утрымання вялікай цяжкасцю злачынства, а самі няспешна, і на іх думку надзейна падшылі ўсе неабходныя паперкі і даставілі іх у суд.

Зараз хіба што тыя геніі зноў ажыўшага пасля скону Савецкага Саюза

жанру абвінавачваемай журналістыкі моцна ламаюць галовы над тым, які наступны артыкул супраць беларускага праваабаронцы ім напісаць. І ў чым таго абвінаваціць гэтым разам. А самае галоўнае як растлумачыць чытачу, што ўсё, што яны пісалі раней, ёсць усяго толькі вынікам іх шалёных фантазій. Бо нават пракурор вымушаны быў абвешчаць на апошнім пасяджэнні суда, што збіраецца выстаіць Алесь Бяляцкі зусім іншае абвінавачванне, якое адрозніваецца ад папярэдняга.

Праўда, самога Алесь Бяляцкі не адпусцілі на волю. Яму зноў пачапалі кайданкі і павалаклі ў астраг. Як правільна нам падказвала тое зацёртае выслоўе — чалавека пакінулі пад вартай, а артыкул пайшлі шукаць. Галоўнае, каб быў чалавек. А далей справа нескладанай юрыдычнай тэхнікі.

Артыкул знойдзеца. Іх так шмат ужо прыдуманна, а яшчэ больш будзе ў хуткім часе, што на недахоп разлічваць не прыходзіцца. Артыкулы зараз прыдумваюць на кожнае свабоднае слова выказанае грамадствам і асобным чалавекам. На кожнае мажлівае і немажлівае дзеянне. Нават на маўчанне ёсць свае загацікі. Таму няма спадзевай, што Алесь Бяляцкі пакінуць без артыкула. Беларускія праваабаронцы ад пачатку гэтай справы сцярджалі, што суд над спадаром Бяляцкім мае на мэце не толькі нейтралізацыю яго асабістай дзейнасці, але і нейтралізацыю ўсяго праваабарончага руху на Беларусі, які дастаткова актыўны і трывалы. І хоць лідар беларускіх праваабаронцаў ужо чацвёрты месяц знаходзіцца за кратамі, праваабарончая дзейнасць не спынялася ні на хвіліну. І ўлада выразна гэта ўбачыла. І зробіць свае карэктывы.

І таму 16 лістапада г.г., калі ў дзесяць гадзін суд над Алесем Бяляцкім зноў адновіць сваю, прабачце, працу, гэта будзе суд над праваабаронцам. Якое зараз яму прад'явяць абвінавачванне пакуль не ведае ніхто. Не рызыкнула гэтага прадказваць нават афіцыйная прэса. Відаць, яшчэ не атрымала інструкцый. І хутчэй за ўсё да апошняга моманту ніхто не будзе ведаць, які гэта артыкул. У адным толькі можна быць упэўненым да канца. Артыкул шукаецца і будзе знойдзены.

Віктар САЗОНАЎ

Вачыма еўрапейца

Разбор ад пачатку

Па прычыне працэсавых хібаў, датычных перш за ўсё абгрунтавання рашэння суда першай інстанцыі, значыць, беластоцкага Акруговага суда, адменай скончылася апеляцыйная справа, датычная сапраўднасці лютрацыйнай заявы дэпутата ад СЛД Яўгена Чыквіна (як мы ўжо пісалі, у апеляцыю падаў беластоцкі аддзел Інстытута нацыянальнай памяці). Тым самым Апеляцыйны суд у Беластоку перадаў яе на новы разбор. Гэта значыць, што лютрацыйны працэс дэпутата рушыць ад пачатку ў Акруговым судзе, дзе раней працягваўся два гады.

— Гэта прыкра, што мушу гэта перажываць у чарговы раз. Маю надзею, што справа не будзе ўжо так цягнуцца. На та-

кое рашэнне пайпльвалі хібы ў абгрунтаванні, на якія я не маю ніякага ўплыву. Далей адчуваю сябе ў абавязку служыць маім выбарцам, — сказаў журналістам Яўген Чыквін у палове мінулага тыдня пасля заканчэння апеляцыйнага разбору.

Суддзя Апеляцыйнага суда Тамаш Віжман адзначаў у абгрунтаванні, што рашэнне аб перадачы на пайторны разбор не прадвызначае аб сапраўднасці тэзіса пракурора ІНП (Агнешкі Русіловіч) змешчанага ў апеляцыйнай больш за пяцьсот старонак, што дэпутат Чыквін у васьмідзiesiąтыя гады быў тайным і свядомым супрацоўнікам Службы бяспекі:

— Не магі мы прызнаць, у які спосаб і чаму былі ацэнены паасобныя доказы, бо тое, што суд думаў, ведаем з абгрунтавання. Затое, чаму паасобныя доказы — а быў іх шэраг у гэтай справе — былі ацэнены, таго не ведаем.

Суддзя Віжман тлумачыў, што Акруговы суд выбраў толькі карысныя для Яўгена Чыквіна матывы з паказанняў сведкаў, а абмінуў тыя, якія яго абязжарвалі.

Пракурор Русіловіч не скрывала задаваль-

нення прысудам Апеляцыйнага суда:

— Рашэнне Апеляцыйнага суда паказвае на тое, што напэўна існуюць сур'ёзныя сумненні наконт агентурнай дзейнасці пана дэпутата Яўгена Чыквіна і таго, што падаў ён згодную з праўдай лютрацыйную заяву [гаворка пра заяву, пададзеную ў папярэдні тэрмін парламента — М. Х.].

Дэпутат Чыквін яшчэ раз пайтараў журналістам:

— Сфальшаваны дакумент са сфальшаваным подпісам яны [ІНП — М. Х.] прадстаўляюць як галоўны доказ абвінавачвання.

Паколькі справа вяртаецца на пайторны разбор, прыгадаю, што згодна з інфармацыяй, будучай у распараджэнні ІНП, беластоцкая служба бяспекі (а канкрэтна МО — міліцыя) цікавілася дэпутатам Чыквіным ужо ў 1977 г. 5 лістапада 1983 г. прайшоў ён перакваліфікацыю з кандыдата на сакрэтнага супрацоўніка з псеўданімам „Ізідар”. 5 ліпеня 1984 г. замянілі яму псеўданім на „Вільгельм”. Па прычыне „непрыдатнасці” зняты быў ён з аперыцыйнага ўліку 14 верасня 1989 г. Сам дэпутат ад гадоў пярэ-

Калі будзе адкрыты чалавек?

Дзевятнаццацівечны палеантолаг, які адкрыў косці дагістарычных відаў рэптылій, Эдуард Коп у час першабытнай навукова-даследчыцкай экспедыцыі ў глыб амерыканскай зямлі наткнуўся на групу баявітых індзейцаў. Калі ўжо ўжо адзін з прэрыіных зухай меў яго дзейбануць тамагаўкам, Коп прытомна выцягнуў свой зубны пратэз і вышчэрыў яго ў бок ганіцеля. Той, ахоплены жахам, амаль не самлеў, а калі апытомней... выкурыў з вучоным піпку міру. Так на ўсякі выпадак.

Відаць хітрай штучкі Коп не ведалі ўдзельнікі нядаўніх Маршаў незалежнасці ў Варшаве. А то мабыць таму, што большасць з іх гэта маладыя, кіпучыя ад неакрэсленага гневу людзі і штучных сківіц яшчэ не дачакаліся. А шкада. Бо замест лупіцца каламі, заляскалі б адзін да аднаго пачыненкамі і да мардабою не дайшло б. Нічога! Штучныя пратэзы, у якія, несумненна, будучы мусілі забяспечыцца пасля гэтых вясёлых гуляў, сапраўдзяцца ім праз год.

Калі святочны марш перайтваряецца ў расшалелую (каб не сказаць разбэшчаную) стыхію антаганістычных светапоглядаў, варта задумацца, ці не парушныя муры еўрапейскай дэмакратыі не паказваюцца за пацёмкінскім фантасам. А хто можа ведаць аб тым лепш, як не тыя, хто пару выспяткамі абяртаюць у попел прыныцы дэмакратычнага вяршэнства права, быццам бы тыя былі часткай камп'ютарнай гульні, а не выніковай шматпакаленнага вопыту і цяжкага, бо калектыўнага, дагавору.

На маю думку, ядром дэмакратыі павінен быць чалавек, ды чалавек у ёй штораз менш. Невядома калі стаў ён выбарчым гноем, прадметам статыстыкі, даследаванняў грамадскай думкі, фінансавых махлярстваў, заяўніком віндыкацыйных фірмаў, пешкай у гульніх партыйных меркантилізмаў і ўстановаў званай дзяржавы, якая вядзе сябе так, быццам ўзнікла шляхам партэнагенезу, а не з дазволу сваіх грамадзян. Ці здзіўляе яшчэ кагосьці тое, што дэмакратыя ператвараецца ў скандалакратыю? Чалавечая істота стала ж аднолькава віртуальнай, як герой камп'ютарнай гульні, у якой за адным клікам зніштажаецца ягоны і лічбавы свет, а другім клікам вяртаецца ён да існавання. Толькі што рэальны свет гэта не гульня, і немагчыма яго

от так сабе рэактываваць. Падобна як патрыятызму, які зафальшавалі безумоўным рэфлексам сабакі Паўлава, айчыне, якую раз адзяваюць то ў чырвоную, то ў белую, то зноў у карычневую тогу, і грамадзянства, зведзенаму адно да ідэнтыфікацыйнага асабістага нумара. Ці не пара ачысціць гэтыя паняцці з бруднага асаджку і пералічыць іх у пірамідным парадку на салянай аснове, у якой вышэй за ўсё будзе стаяць жывы чалавек, а не суб'ектыўнае права, абстрактная справядлівасць, эканамічны нялад і прэстаблішментная палітыка?

Ва ўсякім выпадку апошні ўжо час, каб стыхію агрэсіі, татальнага знішчэння і безрэфлексіўнасці вынесеныя з віртуальнага свету завесці на адпаведнае месца; стыхію, якую ва ўсякім выпадку нельга аздаць у капрызлівае валоданне ключавых паняццяў: патрыятызму, айчыны, грамадзянства. Таму што яны празмерна ўражлівыя, таму падалітвыя цынчным маніпуляцыям, якіх вынік непрадказальны. А як непрадказальны? Палкоўнік Блохін, жывучы ў віртуальным свеце савецкага парадку, сваім патрыятычным абавязкам лічыў ліквідацыю ворагаў савецкай улады. Бязжарным стрэлам у патыліцу пазабіў ён жыцця 50 тысяч нявінных беларусаў, палякаў і іншых. Уласнаручна! Падобна немцы, акупіруючыя Беларусь. Вельмі сур'ёзна прымяркоўваліся яны да рэалізацыі Генеральнага ўсходняга плана. Яго гэтай мела быць поўна дэпапуляцыя беларусаў шляхам масавага замарэння іх голадам. Гэтыя прыклады паказваюць чалавечую істоту ва ўсёй яе галізне. Цяжка, аднак, дашукацца ў іх чалавечнасці. Дык дзе ж на канец той чалавек? Яшчэ адна арыгінальная задумка вучонага Коп развейвае ўсе сумненні. Вось захацеў ён стаць г.зв. відавым узорам. Звычайна такім узорам стноўціцца першы знойдзены шкілет. Да гэтага часу няма камплекту касцей Homo sapiens і Коп са сваімі касцамі захацеў заняць гэтае месца. Калі на канец іх прэпаравалі, паказаліся на іх сляды па... пройдзеным сіфілісе. Такі вобраз не быў бы прадстаўнічым. І так да сёння чалавек не мае ўзростага шкілета. Ці гэта не значыць, што яшчэ яго не адкрылі?

Міраслаў ГРЫКА

чыць таму, што меў бы быццам супрацоўнічаць з СБ, што пару гадоў таму пацвердзіў заступнік публічнага інтарэсу пасля таго, як Чыквін апынуўся на г.зв. спіску Мацярэвіча. Службы (між імі і савецкае КДБ) цікавіліся Чыквіным галоўным чынам як дзеячам правааслаўных арганізацый і старшынёй беластоцкага аддзела Хрысціянскага грамадскага згуртавання (ХГЗ).

Я прадбачваю, што ў гэты раз разбор перад Акруговым судом можа кончыцца адносна хутка. Апеляцыйны суд звярнуў перш за ўсё ўвагу ж на селектыўнае абгрунтаванне рашэння. Мабыць, Акруговым суду прыйдзецца ледзь „перпісаць” яго змест — дэталёва растлумачыць. Тым не менш, незалежна ад чарговага рашэння, працяг і так мабыць наступіць, з разборам справы Вярхоўным судом уключна. У залежнасці ад чарговага рашэння, апеляваць будучы або Яўген Чыквін, або пракурор ІНП. Тэрмін засядання дэпутата Чыквіна ў Сейме можа мінуць у гэты раз поўнасю пад знакам ягонай лютрацыі.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

У некаторых гмінах ужо ў дзевяностых гадах нашы гаспадары сталі адкрываць агратурыстычныя кватэры. Спачатку рабілі гэта ў Белавежскай і Нараўчанскай, а пасля ў Гайнаўскай і Дубіцкай гмінах. Перш за ўсё агракватэры ўзніклі ў суседстве Белавежскай пушчы — галоўнага турыстычнага атракцыёна Беластоцкіны. У летні перыяд, калі запаўняюцца белавежскія гатэлі, нават турысты з таўсцейшым кашальком рашаюцца пасяліцца ў агратурыстычных кватэрах як у самой Белавежы, так і ў наваколлі.

■ Белавежа карыстаецца сваёй маркай

Ужо ў міжваенны перыяд Белавежа, побач Беластока, была найбольш разпавянальнай мясцовасцю ў нашым рэгіёне як для айчынных, так і для замежных турыстаў, якіх цікавіла лясная прырода, жывёла, ці птушкі. У Белавежскай пушчы палявалі каралі, цары, князі. У пасляваенны перыяд прыязджалі сюды на паляванне партыйныя сакратары Польшчы, Савецкага Саюза і астатніх сацыялістычных дзяржаў. Зараз штуром мацней крытыкуецца забіванне лясной звярыны для прыемнасці і прапануецца ліквідаваць хворую траваедную звярыну шляхам павелічання ў лясках колькасці драпежнікаў. Вонкавым паляўнічым раецца памянаць стрэльбы на фотаапараты.

Пачынаючы з дзевяностых гадоў у Белавежы сталі перабудоўваць і ўзводзіць новыя якасныя гатэлі і пансіёны. Калі былі прыняты спрыяльныя агратурызму законы, у Белавежы стала паўляцца штуром больш агратурыстычных кватэр. Тады іх уласнікі не мусілі ўжо весці складанай бухгалтэрыі і плаціць падаткаў і ад прыбытку, што вымушаны рабіць уласнікі неагратурыстычных начлежных месц і прадпрыемстваў, якія прапануюць харчаванне ўсім турыстам. У адпаведнасці з законам, агратурызмам могуць займацца асобы, якія вядуць сельскагаспадарчую дзейнасць. Але ў агратурызме ёсць таксама абмежаванні, якія не дазваляюць разгарнуць абслугоўванне турыстаў у большым маштабе, напрыклад, харчаванне можна рыхтаваць толькі сваім гасцям, а нельга турыстам, якія затрымаліся ў суседа.

— Недзе пад дзве тысячы начлежных месц ёсць у гатэлях, пансіёнах і кватэрах у Белавежы і паблізу ад яе, — пачынае ўласнік адной з агратурыстычных кватэр. — Найбольш турыстаў наведвае Белавежу і цэлы прыпушчанскі рэгіён летам і так было ў гэтым годзе. Нават дажджлівы адпускны сезон і інфармацыя пра клешчавыя хваробы не напалохалі турыстаў, якія выбралі адпачынак у лясной цішыні. Хіба нават паміж частымі дажджамі лепш было шпацыраваць па пушчы, чым наракаць на дрэннае надвор'е на моры або азёрах.

■ Дадатковыя паслугі і атракцыёны

Апошнім часам уласнікі агратурыстычных кватэр павысілі стандарты сваіх паслуг. Тыя недахопы, што былі яшчэ гадоў пяць-дзесяць назад, сустракаюцца рэдка. Інвеставанне ў павышэнне якасці паслуг вымусілі патрабаванні саміх

■ Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Як прыцягнуць турыстаў?

турыстаў і канкурэнцыя. Зараз агратурыстычныя кватэры з'яўляюцца прапановай для менш багатых турыстаў або для тых, якія хочуць наведаць многа месц. Такія прыезджыя найчасцей на чуюць коратка і пераязджаюць у іншае месца. Бываюць і такія турысты, якія хочуць жыць у сапраўднай вясковай кватэры, якой уласнік яшчэ гаспадарыць, гадуе кароў, свіней і курэй. Гаспадар і ўласнік агратурыстычнай кватэры ў Пасталове расказваў, што яго маладзенькія турысты хацелі дакрануцца да цацарак, да коней, якіх ён гадаваў. Яго гадоўляй цікавіліся менавіта турысты,

га танней. Аднак, калі ўжо турысты з'явіліся і будуць задаволены абслугой, можна таксама зарабіць на дадатковых паслугах, прапануючы ім, напрыклад, паслугу гіда, калі ўласнік кватэры крыху зарыентаваны ў гісторыі наваколля і мае дар раскавання. Міхал Філяновіч са Скарышэва, які між іншым займаецца агратурыстычнай дзейнасцю, з'яўляецца прыкладам чалавека, які вельмі ўдала ўмее зацікавіць турыстаў дадатковымі атракцыёнамі. Абводзіць ён прыезджых па сваіх музейных памяшканнях і патрапіць доўга раскаваць пра жыццё ў мінулым, даўнія прылады пра-

■ Барыс Казлоўскі з Ляўкова збудаваў Лясную галерэю (звярынец), у якой прэзентуе макеты лясной звярыны і лясных птушак

■ Міхал Філяновіч са Скарышэва ў сваёй беларускай рэгіянальнай ізбе (збоку даўнія прылады для лоўлі рыб)

якія прыязджалі з малымі дзеткамі.

Аднак многім турыстам побач прыстойных бытавых умоў, без якіх цяпер практычна немагчыма дабіцца поспеху ў агратурыстычнай дзейнасці, вельмі важным з'яўляецца высокі ўзровень абслугі гасцей. Стандартам становіцца ўжо рыхтаванне вясковага харчавання, характэрнага нашаму рэгіёну, за якое можна на ядрэнна падзарабіць, бо мала рацыянальным з'яўляецца празмернае прасоўванне ўверх цэн за самыя начлегі, калі ў суседзяў можна пераначаваць намно-

цы, гаспадарскія і хатнія вырабы. Пры гэтым ён чалавек даволі добра зарыентаваны ў мясцовай гісторыі, водзіць турыстаў па наваколлі, мае дар трымаць свайго суразмоўцу ў зацікаўленасці.

— Я збіраў старыя экспанаты перш за ўсё ў Нараўчанскай гміне. Многа прадметаў прывёз з Нарвы, Ласінкі, Пухлаў і іншых сёл. Ёсць таксама ў мяне прылады з Кленік, а нават з Пасталова. Многа драўляных вырабаў людзі парэзалі і спалілі, але захаваліся ў іх вопратка, якая перахоўвалася ў куфрах,

■ У Сцяпана Чабая ў Новым Беразове можна пераначаваць у старых, стылізаваных на даўні лад хатках, выкупацца ў традыцыйнай бані, пазнаёміцца з экспанатамі і паглядзець страўсаў

прылады з жалеза, — тлумачыў Міхал Філяновіч, які з кожным годам павялічвае колькасць экспанатаў у сваёй беларускай рэгіянальнай ізбе.

Займальна ўмее раскаваць таксама Барыс Казлоўскі з Новага Ляўкова, які збудаваў Лясную галерэю (звярынец) і прэзентуе там макеты (зафальгаваныя здымкі) лясной звярыны і лясных птушак, пра якіх можа доўга раскаваць. Наогул ён спецыяліст па навакольнай прыродзе і многа можа раскаваць пра лясную расліннасць, лячэнне зёлкамі і аб з'явах у прыродзе, характэрных пушчанскаму наваколлю. Разам з жонкай Людмілай прапануюць яны турыстам начлегі, харчаванне, паказваюць гасцям мясцовыя музейныя экспанаты.

— Я распавядаю пра Белавежскую пушчу, нашу звярыну і птушак, абводзіць турыстаў па Лясной галерэі. Турысты цікавяцца не толькі пушчанскай прыродай, але і мясцовай культурай. Хочучь, каб адазвацца да іх па-свойму і раскаваць пра мінулае, — сказаў Барыс Казлоўскі, які таксама водзіць турыстаў па наваколлі.

Сцяпан Чабай з Новага Беразова быў адным з першых у нас уласнікаў агратурыстычных кватэр. Ён зрабіў вельмі моцны акцэнт на дадатковыя атракцыёны, якія прыцягваюць яму турыстаў, даюць дадатковы прыбытак. З усяго бачна, што яго задума апраўдваецца. Начлежнікі спадара Чабая могуць выкупацца ў традыцыйнай бані, пераначаваць на старым драўляным ложках, жыць у староньніх хатах, стылізаваных на даўняшае мінулае, могуць карыстацца нават прыладамі, выкананымі ў пачатку ХХ стагоддзя і маюць кантакт са страўсамі, якіх гадоўляў сур'ёзна стаў цяпер займацца. Аднак пражываючы ў суровых умовах турысты маюць магчымасць карыстацца прыхаванымі ў хатах душамі, туалетамі, электроннай тэхнікай з тэлевізарамі ўключна, якія змешчаны ў выкананых на даўні лад шафках.

— Хаця ёсць у мяне прыхаваныя тэлевізары, мае турысты карыстаюцца імі вельмі мала. Наведвальнікі маіх кватэр знаёмяцца толькі з навінамі, а пасля выключваюць тэлевізар, каб як найдаўжэй адпачываць на свежым паветры, выехаць на экскурсію ў пушчу і яе наваколле. Атракцыёнам для прыезджых з'яўляюцца таксама даўнія прылады працы. Калі прыязджаюць замежныя госці, дапамагаюць мне суседзі, які добра ведаюць нямецкую мову, — сказаў Сцяпан Чабай. — Агратурыстычная дзейнасць дае пастаянны прыбытак. Летам жывуць у мяне турысты часта, а ў іншыя поры года прыязджаюць радчэй. Затое з гадоўляй страўсаў бывае па-рознаму, бо прыбытак залежыць ад запатрабавання на страўсинае мяса, як у Польшчы, так і на замежным рынку.

Мае суразмоўцы лічаць, што немагчымым было б ім выжыць толькі з агратурыстычнай дзейнасці наладжанай па-за Белавежай, бо ў глыбінцы прыбыткі ад агратурыстычнай дзейнасці намяно меншыя, чым у цэнтры пушчы. Калі аднак уласнік агракватэры ў Нараўчанскай, ці Гайнаўскай гмінах не лянуецца, можа летам разлічваць на прыстойную дабаўку да пенсіі, сельскагаспадарчай дзейнасці або заробку ад іншай прафесійнай працы. Найчасцей уласнікі агратурыстычных кватэр любяць займацца з турыстамі, бо ў іншым выпадку цяжка было б дагаджаць гасцям нават толькі вечарам і раніцай.

Малюнак Дар'юша ВАШЧЫНСКАГА

Таямнічае знікненне басей- навых тапачак

Звычайная нядзеля — дзень стравы для душы ды адпачынку. Пасля ўдзелу ў нядзельнай службе, цёглай стравы ды шпацыру з нашым сыночкам мы вырашылі з мужам паехаць у Гайнаўку на басейн, каб крыху ажывіць косці. Ну і паехалі.

Пры ўваходзе на частку сапраўднага басейна ратавальнік звярнуў мне ўвагу, што тапачкі я павінна пакінуць каля душы. Дык я вярнулася, аставіла свой пластмасавы, спартыўны, сіні абутак і пайшла плаваць. Праз мінут дзевяць мне спатрэбіўся ручнік, які застаўся ў гардэробе ў шафачцы. Выхад у гардэроб вядзе праз душы. Гляджу, дзе ж мае тапачкі, каб абуцца, і не бачу іх. Дзе ж яны падзеліся? Ці хтосьці жартуе? Але хто ж можа ведаць, якія ў мяне тапачкі? Пачакаю, можа пазней знойдуцца. І вярнулася я ў ваду.

Калі збіраліся мы ўжо выходзіць з басейна ды вяртацца дахаты, твар майго мужа таксама прыняў здзіўлены выраз: „Маіх тапачак таксама няма?”. Сталі крыху падобныя пластмасавыя, цёмнасінія мужчынскія тапачкі. Мусіць, хтосьці памыліўся.

Паразмаўлялі мы з ратавальнікам. „Ну што ж, бываюць у нас такія здарэнні”, — сказаў ён. Уваходзілі мы на басейн у тапачках, выходзілі басанож. Не хацелася аставацца без абутку, але забраць тапачкі выпадковай нявіннай асобе — таксама не выхад...

Дамовіліся мы з ратавальнікам, што ён нам патэлефануе пасля закрыцця басейна і скажа, ці нейкія боты асталіся.

І вось, мужу дастаўся абутак падобны на ягоны, а я атрымала зусім іншы — чорна-залаця тупелькі.

Мне застаецца толькі параіць шааноўным чытачам, наведвальнікам аквапарка ў Гайнаўцы: „Беражыце свае тапачкі”.

Эва ВАШЧЫНСКАЯ

Дрэннае...

Часта прыходзіцца мне запраўляць машыну на розных заправачных станцыях у Бельску-Падляшскім. Вось што мне і некаторым людзям не падабаецца: што апрача ежы і пітаных вады ды сокаў прадаецца там алкаголь. Тут замест таго, каб былі плакаты аб шкоднасці спажывання алкаголю на дарогах, бо нават выпітае піва можа стаць прычынай выпадку, стаяць розныя віды гэтых напойў. Як тут не спакусіцца, асабліва неразважнай моладзі! Калісьці, гэта значыць за сацыялістычнага часу, крычалі, што народ співаецца. А цяпер што маем пры дэмакратыі? Бізнес ёсць бізнес!

Жэня МАРТЫНЮК

Тэкст і фота
Мацяя ХАЛАДОЎСКАГА

Тэатр паміж праўдамі

У Любліне, хвіліну перад афіцыйнай інаўгурацыяй Кангрэса культуры Усходняга партнёра, у рамках адбываючыхся там штогод прэстыжных „Тэатральных канфрантацый”, выступіў прафесійны беларускі „Вольны тэатр”. У Беларусі ён падцэнзурны. Называюць яго сцэнай супраціву. На Захадзе, між іншым у Вялікабрытаніі і ЗША, успрымаецца ён з вялікім зацікаўленнем. Ягонымі прыхільнікамі — пра што публічна гавораць — з’яўляюцца між іншым вядомы брытанскі драматург Том Стопарт ці былы чэшскі дысідэнт, прэзідэнт і таксама драматург Вацлаў Гавел.

Тэатр узнік у сакавіку 2005 года. Заснавалі яго Мікалай Халезін і Наталля Каляда. Крыху пазней далучыўся да іх рэжысёр Уладзімір Шчэрбань. На Беларусі „Вольны тэатр” паказвае спектаклі падпольна. Абуцае таксама маладых артыстаў у „Fortinbras” — падпольнай тэатральнай лабараторыі, заснаванай у 2008 г. Выступаў м.інш. на шмат якіх прэстыжных сцэнах ЗША і Еўропы, між іншым у Шведскім каралеўскім тэатры. Сябры „Вольнага тэатра” правялі таксама ў Лондане і Нью-Йорку акцыі пратэсту супраць правапарушэнняў у Беларусі. У Любліне беларускія тэатралы паказалі дзве п’есы: „Eurepica. Challenge”, з выкарыстаннем галасоў чатырнаццаці драматургаў з Еўропы і ЗША ды „Быць Гаральдам Пінтэрам” паводле п’ес памерлага ў 2008 г. лаўрэата Нобелеўскай прэміі, які пры жыцці перадаў тэатру правы на пастаноўку ўсіх сваіх п’ес, з цытатамі з лістоў беларускіх палітвязняў. Абедзве ставіў Уладзімір Шчэрбань. Паставілі мы яму пару пытанняў.

„Ніва”: — Як нараджаецца тэатральная п’еса?

Уладзімір Шчэрбань: — Я цалкам пагаджаюся з Пінтэрам. Нараджаецца яна па-рознаму. Часам ідзе гэта ад розуму, часам ад эмоцыі ад нейкага вобразу. Ужо столькі кніжак напісалі на гэтую тэму, ды аднаго рэцэпта не знайшлі.

— Якое адрозненне паміж праўдай у мастацтве, а праўдай у жыцці?

— Само мастацтва з’яўляецца нейкай спробай сімулявання праўды, на свой спосаб яе стварання. Гэта спроба вызначыць дзе праходзіць мяжа паміж гэтымі праўдамі. У адным мастак сумленны: калі ўпэўнены, што не брэша.

— Да чаго Вам служыць мова тэатра?

— Гэта найбольш зразумелая мова. Тое, што ў ёй мне падабаецца, што не ёсць даслоўная (хутчэй заслоўная), тое, што часам праўда знаходзіцца ў тэатры паміж словамі. Прабуем замяніць архаічны тэатр, савецкі традыцыйны тэатр тэатрам актуальным, рэпертуарам бліжэйшым жыццю. Не прабуем распавядаць нейкіх выдуманых гісторыяў, а стараемся пабачыць у тэатры сапраўдныя гісторыі з нашага жыцця, пабачыць гэтым шляхам, што адбываецца ў нашай краіне і ўвогуле з намі.

— Кажуць, што Ваш тэатр — публіцыстычна-палітычны...

— Незалежна ад таго, як пра нас гавораць, мы вядзем размову. Спектаклі або цікавыя, або не. Выкарыстоўваем лобна магчымыя тэатральныя сродкі. Калі трэба, рэальныя размовы на вуліцах. Іншым разам, калі нам гэта патрэбнае,

Рэпетыцыя спектакля „Быць Гаральдам Пінтэрам”

выбіраем тэксты класікаў ці сучасных драматургаў, як якраз Пінтэра. Важна, каб тэмы былі актуальнымі, правакавалі глядачоў да нейкіх пытанняў. Можна не толькі „нейкіх”, але такіх, якія датычны непасрэдна да нас саміх.

— Якія лісты палітвязняў Вы выкарысталі ў „Быць Гаральдам Пінтэрам”?

— Пасля прэзідэнцкіх выбараў у снежні мінулага года шмат людзей пачало таксама шляхам лістоў апісваць свае эмоцыі. Лісты, выкарыстаныя ў гэтым спектаклі, узніклі пасля 2005 года. Пісалі іх асабліва маладыя людзі, арыштаваныя тады, напрыклад, на некалькі сутак. Я хацеў іх замяніць на тыя, што ўзніклі пасля снежаньскіх падзей, аднак рашыў пакінуць усё як ёсць, бо спектакль у гэтай форме ставіцца ўжо ад пару гадоў.

— Ці знойдзецца месца для Беларусі ў г.зв. Заходняй Еўропе?

— Так склалася, што Беларусь ёсць у Еўропе. Несумненна, гэта еўрапейская краіна, асабліва ў ментальным сэнсе. Напэўна бліжэй ёй да Еўропы, чымсьці да Расіі. Я спадзяюся, што міне нейкі час і незалежна ад усяго стане яна поўнаццю еўрапейскім партнёрам.

— А чаму няма ў Беларусі месца для „Вольнага тэатра”?

— Як гэта — няма?! Месца ёсць. З думкай пра Беларусь мы рыхтавалі наш апошні спектакль „Мінск-2011” аб апошніх беларускіх падзеях, які з пелыхам паказалі мы на міжнародным фестывалі ў Эдынбургу. Кожная краіна перажывае розныя перыяды. У Польшчы таксама быў такі час, калі некаторыя тэатры былі пад забаронай, функцыянавалі як андэграўндныя. „Вольны тэатр” з’яўляецца поўнаццю беларускім тэатрам. Усё, што мы рабілі дасюль, рабілі з думкай аб нашым, беларускім глядачы і гаворым аб тым, аб чым нельга гаварыць афіцыйна. Спадзяюся, што неўзабаве зможам у Беларусі ставіць на афіцыйных сцэнах, хоць можа не будуць рэкламаваць нас пад назвай „Вольны тэатр”.

Гжэгаж Рэске, прадзюсар „Тэатральных канфрантацый” расказаў нам, чаму рашыўся запрасіць у Люблін якраз „Вольны тэатр”:

— Гэта не першы візіт „Вольнага тэатра” ў Люблін. Чатыры ці пяць гадоў таму гасцявалі яны ў нас з вельмі добра прынятым спектаклем „Пакаленне Джынс”. На нашых канфрантацыях ад пачатку паяўляюцца беларускія тэатры. Спрычыняецца да гэтага тое, што шмат беларусаў жыве ў Любліне, ці то пастаянна, ці штудзіруе. Таксама павялічва-

ецца зацікаўленне сярод палякаў, напрыклад тых, што жывуць побач з імі штодзень. Гэта натуральная ахвота, што хочацца даведацца чагосьці больш аб тым, хто жыве побач, аб яго культуры.

І дадаў:

— Беларускія тэатры, якія паяўляліся на нашых канфрантацыях ці на люблінскім фестывалі „Sąsiedzi”, спасылаліся галоўным чынам на вялікую традыцыю Станіслаўскага. Тэатр у Беларусі мае таксама вялікую традыцыю лялечнага тэатра. „Вольны тэатр” — іншы. Ён блізка ў чымсьці польскай традыцыі оф-тэатра, пазарэпертуарнага, які дзейнічае па-за структурай.

Пасля аднаго са спектакляў выходзячая з яго маладая дзяўчына, люблінская студэнтка, не хавала хвалявання: „Я ў шоку. Мы тут жывем спакойна, а там у Беларусі адбываюцца такія жорсткія справы”.

Іншы з глядачоў, Сяргей Кавалёў з Інстытута славянскай філалогіі Люблінскага ўніверсітэта імя Марыі Складуўскай-Кюры, пастаянна пражываючы ў Польшчы беларускі вучоны і пісьменнік, пасля спектакля „Быць Гаральдам Пінтэрам” сказаў:

— Гэты спектакль асабліва зразумелы для нас, беларусаў. І справа тут не толькі ў палітычным сэнсе, але і ў мове, якая ў ім прымяняецца. Гэта ўніверсальная мова. Карыстаецца яна мноствам асацыяцый з тым, што адбывалася ад Ірака да Беларусі на пераломе XX і XXI стагоддзяў. Перш за ўсё, аднак, „Вольны тэатр” спрабаваў перакласці тое, што адбывалася некалькі гадоў таму ў Беларусі з мовы палітыкі на мастацкую мову.

На адным са спектакляў паявіўся выдатны польскі актёр і рэжысёр, былы дысідэнт, цяпер дырэктар „Польскага тэатра” Андэжэй Свэрын. Прызнаўся ён „Ніве”, што рашыў запрасіць — як гэта сказаў — калег з „Вольнага тэатра” ў свой тэатр:

— Бачу ў гэтым мастацкі інтарэс, грамадзянскі інтарэс, інтарэс маральны і палітычны заадно так для нас палякаў, як і нашых сяброў з Беларусі. „Вольны тэатр” з’яўляецца важным знакам не толькі на мастацкай карце Беларусі, але і ўсяе Еўропы. Лічу, што праца з імі будзе для нас вельмі цікавай. Гэта не будзе візіт „Вольнага тэатра” ў Варшаву, толькі праца Колі Халезіна з актёрамі „Польскага тэатра” над „Пакаленнем Джынс” ды „Снамі”.

Абшырная размова са стваральнікам „Вольнага тэатра” Мікалаем Халезіным — у наступным нумары.

Драгічын сваёй гісторыі нагадвае мне казачную русалку, якая вынырнула з вады і ў тую ж самую ваду хаваецца. Успыхнуў ён калісь яркім польмем, а апошнімі стагоддзямі паволі дагарае. Якія былі яго пачаткі, дакладна невядома, а ягоны зорны час выпаў на XII і XIII стагоддзі. Ягоныя першыя парасткі былі выраслі на правым беразе Буга, у сваё паўналецце ахапіў ён абодва берагі масцітай ракі, а зараз, у сваю старасць, ён зноў вярнуўся на найбольш сагрэтае ім месца.

Драгічыну не пашанцавала, хача залог для росквіту быў. Тапаграфія яго падобная на навакольнаыя сталічныя гарады. Ядро мясцовасці — Замкавая гара, узвысілася над Бугам так як адхоны над Віслай у Плоцку ці Кракаве ці над Дняпром у Кіеве. У Драгічыне адбылася ў XIII стагоддзі каралеўская караная, якая, аднак, не дала працягу далейшаму росквіту горада. Быў ён на той час магутным грамадскім цэнтрам, дзе перасякаліся важныя гандлёвыя дарогі між Усходам і Захадам, між Поўначчу і Поўднем. Горад стаў гаснуць, калі ў выніку мангольскага нашэсця пагас адзін з бакоў ягонага росквіту — усходні, дзе парваліся дарогі, якія злучалі басын Чорнага мора з марамі Балтыйскім і Паўночным.

Правабярэжны Драгічын, на г.зв. Ляцкай старане Буга, зачэплены за Замкавую гару, як за крэпасць, сяк-так абараняўся перад наступам неспрыяльнага лёсу, больш двух стагоддзяў быў цэнтрам створанага вакол яго Падляшскага ваяводства. Горш пашанцавала левабярэжнаму Драгічыну, на Рускай старане... Бо ж і кволенькі ён быў у параўнанні з правабярэжным „братам” — займаў ён утрыя менш грунтаў. На зломе XV і XVI стагоддзяў быў там заснаваны праваслаўны манастыр са Спаскай царквой; манастыры падлягала і Лынская царква там жа. Гэты манастыр не прыняў Берасцейскай уніі і да канца свайго існавання аставаўся праваслаўным. Вось што пра „Рускі” Драгічын падае Вікіпедыя: „Początek II poł. XVII w., tak jak w całej Rzeczypospolitej, tak i w Drohiczynie był niespokojny. 3 lipca 1652 r. miał miejsce proces przed sądem grodzkim, w którym szlachcic ziemi drohiczyńskiej Hieronim Chalecki oskarżył i humena monasteru o sprowadzenie rozruchów i wystąpienie przeciwko religii katolickiej i narodowi polskiemu, utrzymywanie kontaktów z Bohdanem Chmielnickim oraz organizowanie procesji i manifestacji fetujących, które zostały rozprzedzone przez chorągwie wojewody podlaskiego. W 1656 r. Drohiczyn zniszczyli Tatarzy, a w 1657, podczas potopu szwedzkiego Szwedzi, Kozacy i, ostatecznie pałac miasto, a wraz z nim monaster i cerkiew św. Spasa, książę siedmiogrodzki Jerzy II Rakoczy. Prawa monasteru potwierdza 7 czerwca 1659 r. król Jan Kazimierz, 28 marca 1670 r. król Michał Korybut Wiśniowiecki i 24 marca 1676 r. król Jan III Sobieski, który poza tym zwalnia klasztor od opłat z łowienia ryb w Bugu, mielenia zboża w młynach i od drew w lasach. Parafia prawosławna w Drohiczynie Ruskim istnieje od początku XX w. W 1775 r. taryfa podymnego wymienia na Ruskiej Stronie jedynie monaster z cerkwią św. Spasa i 30 domów drewnianych, gdy tymczasem w części prawobrzeżnej ponad 200 domów. W wyniku III rozbioru Polski nastąpił podział miasta na część prawobrzeżną zajęta przez Prusy i lewobrzeżną, która dostała się pod władzę Austrii. Obie części zachowały przy tym prawa miejskie. Po wojnie polsko-austriackiej Drohiczyn Lewobrzeżny wszedł w skład Księstwa Warszawskiego, a po ustaleniu kongresu wiedeńskiego znalazł się w granicach Królestwa Polskiego. Upadku Drohiczyna Ruskiego dopełnił pożar z 1805 i po-

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРЫЦКАГА „Рускі” Драгічын (1)

На фоне Мікалаеўская царква і французскі касцёл

wódz z 1813 roku. Wszystko to sprawiło, że część mieszkańców przeniosła się na skraj gruntów miejskich zakładając wieś Góry. W 1863 roku Drohiczyn Ruski stracił prawa miejskie i w dalszych latach dzielił koleje losu Gminy Korczew w powiecie sokolowskim. Nastąpiło dalsze wyludnianie wsi. Po I wojnie światowej z nazwy znikną człon Drohiczyn i ukształtowała się dzisiejsza nazwa. Wg stanu z 1921 roku Ruska Strona liczyła 16 mieszkańców. Na przestrzeni XX w., w miarę malejącej liczby ludności, miała miejsce utrata statusu wsi i miejscowości, by ostatecznie na początku XXI w. stać się opuszczonym przysiółkiem, częścią wsi Góry”. Мне, у прыватнасці, гісторыя левабярэжнага Драгічына нагадвае свежую гісторыю вёскі Лука, якая ў выніку „паводкі” пад Семяноўскай вадаём часткова перанеслася на вышэйшае месца. Адно толькі ў старой Луцы не было культывава аб’екта, а ў Новай ёсць...

Падаўся я на месца „рускага” Драгічына. З аўтобуса злез я акурат у той мясцовасці, якая зараз асталася ад колішняга горада; у простаі лініі адлеглая яна ад цяперашняга Драгічына за два кіламетры. Вёска Горы вельмі мне падобная на шматлікія вёскі нашай Усходняй сцяны. Абрастае яна маладою хвайнай, а хаты мадэрнізуюцца на гарадскі лад; мабыць, займае іх „варшаўка”. Побач аўтобуса прыпынку двое мужыкоў рамантавалі плот, спытаў я іх пра дарогу ў напрамку Драгічына. І добра, што спытаў, бо ад Гор выходзілі ў той бок дзве: асфальтоўка акружае вёску па заугменні, а ў бок зарэчнага горада вядзе іншая, якая ў ходзе перабудовы. Раскапаная яна, так як Ліпава вуліца ў Беластоку, так што адчуваў там я сябе як у цэнтры Падляшскага ваяводства... Дадам, што рамонт той дарогі з’яўляецца адно фрагментам буйнейшага мадэрнізацыйнага праекта, бо большасць майго пятнаццацікіламетравага маршруту з Гор у Франкопаль адбывалася менавіта па грунтоўна рамантаваных дарогах.

З чаго назва Горы? У самой вёсцы ніякіх узгоркаў не відаць, але калі глянуў на яе з поймы Буга, заўважыў, што яна на невысокім узвышшы, якое, мабыць, і атрымала назву Гор. А калі да Гор адварнуцца спіной, тады перад зрокам назіральніка паказваецца сапраўдная гара, з „каронай” у выглядзе сакральных аб’ектаў Драгічына... У самой Рускай Ста-

ране, якая абрасла вербамі, асталося некалькі тыпова вясковых будынкаў, але жывой душы я там не ўбачыў, не пачуў я там ніякага голасу; няма там і ніякіх слядоў колішняга горада. Магчыма, што ў летні сезон месца колішняга манастырскага места нападзена нейкім неманастырскім гоманам. Такі гоман, верагодна, царыў калісь на беразе Буга, бо, як мяркуюць гісторыкі, у Рускім Драгічыне быў порт, дзе разгружалі тавары, прывезеныя з усходу па Прыпяці і Бугу, а загрузалі тавары, якія адпраўлялі па Бугу і Віслае ў Плоцк, Торунь ці Гданьск. Грузлі тут збожжа, драўніну, попел, клёпкі, смалу...

Падаўся я далей у вёску Бужыска. З задрыванай вёсачкі здаецца яна перайначвацца ў летнюю канікулярную мясцовасць для варшавякаў; і рамонтныя вясковыя хаты, і пракладку асфальту выконваюць там вонкавыя людзі, якім тамашняя тапаграфія — чужая.

„Рускае” левабярэжжа Буга аглядаў я ў сонечнае надвор’е, а супрацьлеглае „ляцкае” — у сырое і халоднае. З рынку падаўся я за адмысловым паказальнікам у напрамку рачной прыстані. Стаіць там невялікая маторная лодка з пададзеным тэлефонным нумарам яе ўласніка. Буг пад самую Замкавую гару не падыходзіць, адзяляе яго ад яе невялікая поймава паласа, па якой грунтавая дарожка. Падаўся я па ёй, спадзеючыся ў нейкім выгядным месцы падняцца зноў у цэнтр горада. Але такога месца не было; праўда, была брама ў семінарскі комплекс, але яе выгляд навейваў падазрэнне, што можа нават ніхто і не ведае, дзе да яе ключы.

Так воляй-няволяй зайшоў я да месца, дзе на рапэ чакае паром. Але той паром яшчэ новенькі і да яго толкам не даведзены дарогі. З „ляцкага” боку пакладзены адно бетонныя пліты пад’езда, а сама дарога разрыта пакуль бульдозерамі; з гэтага боку ёсць таксама бетонная апора паромавага каната. З „рускага” боку, ад Мазавецкага ваяводства, толькі распягнуты бульдозерамі грунт пад насціл да парома, а канат прывязаны да дрэва. Недалёка паромнай пераправы футбольная пляцоўка з багата інкруставанымі іржою брамкамі.

Дарога ад парома выходзіць у горад недалёка могілак, таму і падаўся я ў напрамку некраполі. Упрытык з могілкамі саветы ў 1940 годзе збудавалі бетонную „точку” — бункер Лініі Молатава. Цяпер гэтае збудаванне стала элементам мемарыяла антыкамуністычным драгічынскім змагарам...

Найбольш заўважным збудаваннем драгічынскіх могілак з’яўляецца праваслаўная грабніца, збудаваная ў канцы XIX стагоддзя. Непадалёк яе і дзве каталіцкія каплічкі. За той грабніцай шмат магіль праваслаўных; на намагільніках саракагадовай і большай даўнасці захаваліся кірылічныя надпісы.

Савецкая бетонная спадчына асталася не толькі на драгічынскіх могілках. У засені Замкавай гары, у лагчыне паміж ёю і чарговым узгоркам, таксама прыхавана *долговременная огневая точка*. І яе таксама сучасныя ўлады Драгічына на свой лад утылізуюць як турыстычную цікавінку: пры аб’екце будоўля назіральная платформа, з якой наведвальнікі змогуць пазнаёміцца з уладкаваннем бункера. Падобным чынам на захадзе Еўропы паказваюць турыстам нямецкія і французскія абарончыя збудаванні ліній Зігфрыда і Мажыно.

Экуменічная экскурсія

У доўгі, цёплы і сонечны кастрычніцка-лістападаўскі ўік-энд людзі адведвалі на пагостах адышоўшых у вечнасць сваіх блізкіх і знаёмых.

Група членаў Хрысціянскага экуменічнага аб’яднання „Oikoumene” ў РП з сядзібай у Беластоку 28 кастрычніка здзейсніла экуменічную паездку ў Варшаву. Нягледзячы на гэта, што да Усіх святых аставалася яшчэ тры дні, на дарозе ад Радзыміна да Варшавы быў такі затор, што шафёр мікрааўтобуса намагаўся быць дасканалым эквілібрыстам, каб дзавезці нас без уроні да сталіцы.

Наведалі мы на пачатак Праваслаўны ардынарыят Войска Польскага па запрашэнні епіскапа Георгія Панькоўскага, прызначанага праваслаўным ардынарыем Войска Польскага. Замысціў ён загінуўшага ў авіяцыйнай катастрофе пад Смаленскам архіепіскапа Мірана Хадакоўскага, праваслаўнага ардынарыя, генерала дывізіі Войска Польскага, пахаванага ў Супрасльскім манастыры. У прыёмнай зале ардынарыята епіскап Георгій, прывітаўшыся з гасцямі, звярнуў нашу ўвагу на зашклёныя вітрыны, у якіх перахоўваюцца царкоўныя аблачэнні і генеральскі мундзір архіепіскапа Мірана, а таксама Яго царкоўныя і дзяржаўныя ўзнагароды.

Епіскап Георгій пазнаёміў нас з сядзібай ардынарыята, з капліцай і даволі ўжо багатай бібліятэкай. На развітанне зрабілі мы памятны здымак з епіскапам Георгіем на фоне ардынарыята.

Наступным пунктам нашай праграмы было наведанне Паванзкоўскага могілніка. Адшукалі мы там помнік-абеліск, прысвечаны памяці 96-ці асоб, загінуўшых у авіякатастрофе пад Смаленскам 10 красавіка 2010 года. Разам з дыяканам ардынарыята Андрэем Бярозай паставілі мы знічы, памаліліся за душы загінуўшых і адведлі магільны ахвяр катастрофы, што знаходзіцца паабалал помніка ў Алеі заслужаных.

З Паванзак пераехалі мы на праваслаўныя могілкі на Волі, дзе а. Марк пазнаёміў нас з гісторыяй царквы св. Іаана Лесвічніка. За царквою знаходзіцца магільніца Васілія, ля якой мы паставілі знічы і памаліліся з дыяканам Андрэем Бярозай.

Вярнуліся мы ў Беласток крыху стомленыя, аднак задаволеныя, што выканалі экуменічны абавязак перад загінуўшымі ў авіякатастрофе пад Смаленскам.

Віктар ШВЕД

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

ЗОРКА

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

Слова, музыка, тэатр і мастацтва

Калы залы, дзе ўрокі беларускай мовы, красуецца дрэва. Глядзіш на яго і думаеш пра канец лета. Пра лістапад. Пра вецер, які атрасае жоўтае лісце і кідае іх на зямлю. І пра зіму, якая не за гарамі. Пра гэта кажучь колеры: жоўты і карычневы. Дрэва зрабілі трэцякласнікі. Яны з захапленнем апавядаюць пра гурток мастацтва. І пра свае назіранні за зменамі ў прыродзе.

— Па дарозе ў школу я думаю пра адзін куст, — кажа Нютка Карнілюк. — Па ім я пазнаю, калі сапраўдная восень. Ён робіцца тады цэлы ружовы.

Дарога ў школу Нюткі Карнілюк вядзе праз Кнышынскую пушчу. Дзяўчынка кожны дзень даяджае ў беластоцкую „чацвёрку” з Супраслі.

— Часам праз дарогу перабягаюць зайцы, — дадае. Апошні ўспамін датычыць зімы, калі кароткі дзень і часта пасля ўрокаў ужо цёмна. Нютка ходзіць яшчэ на пазаўрочныя заняткі: тэатральны і мастацкі гурткі ды вывучае ігру на піяніна.

— Быў момант, калі ўсе дзеці з гэтага класа хадзілі на тэатральны гурток, — кажа настаўніца Аліна Ваўранюк, — таму мы стварылі асобны гурток для гэтага класа.

У найбліжэйшы час будуць рых-

таваць вясёлы спектакль на вершы Віктара Шведа. І хочучь запісаць свой кампакт-дыск з песнямі ад ранейшых спектакляў „Зялёны востраў бананаў”, „Сінязорка”, „Цацачная крама”. Да іх спецыяльна музыку напісала спадарыня Аня Бабік.

— У вольны час я заўсёды спяваю песні або чытаю кніжкі, — кажа Юля Іванюк. Юля ходзіць яшчэ ў музыч-

ную школу ў клас скрыпкі. Дзяўчынка ўжо ад прадшколя выступае ў конкурсах беларускай песні. Гэта сямейная традыцыя. Яе бабуля і дзед спяваюць у калектыве „Чыжавяне”, мама спявала калісь у гурце „Дубіны”. Юля любіць чытаць кніжкі. У апошні час захапіла яе „Эн з Зялёных дахоў”.

— А ў Басі Лук’янюк добрая па-

мяць, — прадстаўляе яшчэ адну трэцякласніцу настаўніца.

Бася ўміг завучвае на памяць вершы і песні. Калі ў час пастаноўкі хто што забудзе, яна ахвотна дапаможа. Гэтак было ў мінулым годзе, калі іх клас рыхтаваў спектакль на аснове вершаў Віктара Шведа. Ён спадабаўся, таму ў гуртку рашылі працаваць далей з творами паэта.

Гэта спрыяе асабістаму развіццю і захапленню дзіцячай літаратурай. Асабліва дзе звяркі і жывінкі. Гэтую тэму наклікала Нютка Карнілюк, якая пачала расказ пра сваіх каткоў і сабак. Вось іх сабака „Лашас” любіць, калі з ім размаўляюць па-літоўску. Ён тады ахвотна выконвае ўсе каманды і загады. Сабакі і каты маюць розныя характары. Другі сабака Нюткі, гавары да яго на якой хочаш мове, і так не паслухае. Бо ён сам ведае што яму рабіць і як сябе паводзіць. Прыклады жывінак прывялі нас да цікавага вываду. Нашы сябры ў час заняткаў у тэатральным і мастацкім гуртках будуць спяваць песні паводле зорчынай кніжкі „Жывінкі з глыбінкі”. Да іх узнікне асобная музыка і каляровае афармленне. Новая задача, як кожная змена ў прыродзе, пакуль ахінутая вялікай заслонай тайны. Мы спадзяемся, што праявіцца яна ў рознавідных колерах і мелодыях. І на прыгожай беларускай мове — так як размаўлялі прадстаўленыя тры дзяўчыны: Нютка, Юля і Бася.

Трэцякласнікі паказалі свае кветкі з саломы, які зрабілі ў час ліпеньскіх летнікаў. І вожыка, якога памяццілі ў лістападавай мастацкай галерэі ў сваім класе.

ЗОРКА

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Вершы Віктара Шведа

Божая кароўка

На целыцы навокал
Шмат бліскучых кропак.
Падобная вась трохі
Да жывое дрошкі.

Чаму, — яе пытаюць, —
Прыгожая такая?
— Таму, што я багоўка,
Божая кароўка.

Кот і крук

Непаседа кот
На слуп зрабіў скок,
На слупе быў дрот,
А ў тым дроце ток.

Здабыў чорны крук
Сыра кус, як рыс.
Паляцеў на сук,
Сыр упаў уніз.

Галерэя ЗОРКІ

1. **Імя і прозвішча:** Бася Лук’янюк (ПШ у Беластоку).
2. **Твой любімы прадмет:** матэматыка і беларуская мова.
3. **У жыцці хачу стаць:** не ведаю, бацькі кажучь, што буду адвакатам.
4. **У сяброў цаню:** тактоўнасць, калі ўмеюць быць сур’ёзнымі ў важнай справе і вясёлымі ў час гульні.
5. **Не люблю:** калі пакідаюць чалавека без дапамогі.
6. **Па-беларуску размаўляю:** з бабулямі і настаўніцай беларускай мовы.

Фота Ганны Кандрацюк

7. **Кніжка, якая мяне захапіла:** у мяне вельмі многа такіх кніжак.
8. **Падабаецца мне музыка:** не ведаю.
9. **Твае ўлюбёныя стравы:** піца, якую робяць мая мама і бабулі Люся і Данута.
10. **Твой любімы спосаб адпачынку:** вывучаць на памяць вершы.
11. **Калі дарасту хачу жыць:** на вёсцы ў прыгожым доміку з панадворкам і агародам.

Рашэнне конкурсу пра гімн (№ 5)

Словы да нацыянальнага гімна „Мы выйдзем шчыльнымі радамі” напісаў Макар Краўцоў (б). Гімн спяваем на музыку беларускага кампазітара Уладзімера Тэраўскага (б). Рэлігійны гімн беларусаў „Магутны Божа” — яго прызнаюць вернікі ўсіх хрысціянскіх канфесій — напісала Наталля Арсеннева (в), аўтарка паэтычных зборнікаў „Пад сінім небам”, „Жоўтая восень”, „Сягоння”, „Між берагамі”. А музыку гімна, пра што павінен ведаць кожны беларус, напісаў Мікола Равенскі. Гэтыя ж два гімны заўсёды спяваюць беларусы ў Дзень волі — 25 Сакавіка. Шырокавядомая песня „Люблю наш край” стала гімнам многіх суполак і аб’яднанняў, пераважна па-за межамі Рэспублікі Беларусь. Песню сваім гімнам лічаць нашы выпускнікі Бельскага беларускага ліцэя. Некаторыя даследчыкі даказваюць, што твор быў напісаны Канстанцыяй Буйло, калі ёй было ўсяго 14 гадоў!

І цікава, што два апошнія гімны прыдумалі і стварылі жанчыны. Узнагароды — кніжкі „З Беластоцкай зямлі” С. Чыгрына — выйгралі Кася Іванюк з Парыева і Анэта Нядзельская з Гайнаўкі. **Віншуем!**
ЗОРКА

Музыка з кайфам

„Ой, рана на Івана” з апошняга, навейшага альбома гурту „Re1ikt” Сяргей Будкін з партала „Тузін гітоў” назваў рок-операй. У мяне чамусьці іншае ўяўленне рок-оперы. Я ніколі не падумала б, што якраз гэтая песня можа гэзесьці кружыцца на арбіце гэтага жанру. Затое ў мяне складаецца ўражанне, што нарэшце хлопцы зрабілі альбом, які ім марыўся.

„Рэкі прабілі лёд” гэта ўжо чарговая прадукцыя гурту з моманту, калі пайшлі ў новы бок сваёй творчасці. Новае ў іх выпадку абазначае ў першую чаргу беларускую мову выканання. Іншая справа, што нашмат болей зараз у іх гучанні акустыкі, якая нагадвае найлепшыя акустычныя гучанні гігантаў гранджа. А якраз з гранджа вырас сам гурт „Re1ikt”.

Калі ўпершыню яны прыехалі на „Бардаўскую восень” відаць было, што музыкі рыхтаваліся на фестываль, які патрабуе песень, аўтарскіх слоў, успрымальнай мелодыкі. Зараз, калі лічацца ўжо гасцямі, зоркамі, напэўна не дэбютантамі, могуць дазволіць сабе зноўку эксперыментаванне і стварэння якраз такіх кампазіцый „як у душы грае” створаны быў гурт „Re123+”. На прыкладзе васьмі гэтага праекта бачныя былі творчыя патрэбы музыкаў. Зараз яны рэалізуюцца ў рамках гурту „Re1ikt”.

І добра. Не патрабуем гуртоў, якія граюць тое, чаго ад іх патрабуецца, а не тое, што ім патрэбнае.

„Re1ikt” напэўна яшчэ не адзін раз захапіць нас знянацку сваімі трансывымі прапановамі. А можа калісьці знянацку прачнемся якраз з трансу зладжанага гуртом, бо часам складаецца ўражанне, што хлопцы граюць вось так, невыпадкова. А можа ў іх папросту такі спосаб на сваю невыпадковую публіку. Той, рэліктаўцам хапае. І гэта някелска. Граць для сваіх заўсёды прыемна. Вядома, што з кожным канцэртам будуць паяўляцца новыя прыхільнікі, бо „Re1ikt” гэта гурт, які сцэну любіць і яе не баіцца.

i_basovka@o2.pl

Адкуль узяўся ражок? (аўстрыйская легенда)

Калі раніцай са смакам спажываем ражок, не думаем пра яго гістарычнае паходжанне. Смачны піражок, як кажа легенда, з’явіўся пад уплывам перамогі над Асманскай імперыяй у 1683 годзе. У гэтай падзеі, як вядома, найбольш прыслужыўся вядомы нам кароль Ян III Сабескі.

Пераможная бітва пад Венай пачалася 11 верасня 1683 года. Менавіта яшчэ ў гэтым жа годзе ў пераможнай Вене з’явіўся першы ражок. Яго прыдумаў уласнік першай кавярні, серб Кальчыцкі, герой вайны 1683 года. Як вядома, жыхары Балканаў, як вернападданыя Асманскай імперыі, змагаліся на баку туркаў. Кальчыцкі таксама быў афіцэрам турэцкай арміі. У час бітвы ён перабег на польска-аўстрыйска-нямецкі бок і перадаў мілітарныя планы туркаў. Гэта спрычынілася да гістарычнай перамогі хрысціян над мусульманамі. У выніку паражэння туркаў пераможцы захапілі гурбы добра. Між іншым, статкі вярблюдаў, яд-ваб, арыентальныя спецыі, золата. Сярод ваенных трафеяў былі такса-

ма мяшкі з кавай. На той час у Вене не ведалі кавы, таму спачатку тыя мяшкі з таемным зернем жаўнеры хацелі ўтапіць у Дунаі. Ад гэтага намеру адвёў іх Кальчыцкі. Ён папраціў, каб замест нішчыць, аддаць яму

зерне ў якасці заплаты за цэнную прызслугу. На той час у Асманскай імперыі кава была штодзённым, культавым напоем. У самім Стамбуле працавалі тысячы кавярняў, у якія зыходзіліся мужчыны рытуальна папіць кавы. Кальчыцкі, які шмат гадоў жыў сярод туркаў, вырашыў прышчапіць гэты звычай жыхарам Вены. Тут спрацавала яго вынаходлівасць. У якасці дадатка да духмянага напару ён прыдумаў піражок у форме месячыка. Як вядома, месяц маладзік — сімвал мусульманскіх краін. Жыхары Вены вельмі ахвотна спажывалі піражок-ражок, бо ён асацыяваўся ім з салодкім смакам перамогі. І заказвалі каву, якая вельмі хутка заваявала Еўропу і рэшту свету. Таксама піражок у выглядзе ражка сёння вядомы ў многіх краінах свету, не толькі як дадатак да кавы.

ЗОРКА

Дзівак

*Вочкі, вушкі,
Лычык, брушка
І дзве пары ногі.
Без іголак быў бы голы.
(в...к)*

Свавольнік

*Курэй,
Дурэй,
Ля-тай-ў-ў,
С-с-свіс-с-стай.
І каб прыстай!
Размятае смецце
Гэты жэўжык... (в...р)
Н. Сторажава*

(разгадай загадкі)

Польска-беларуская крываванка № 47

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крываванку № 43:

Карона, зярно, яздок, малы, тата, лёк, лён, рак, сын, мара. Кот, алес, зялёны, яздок, норд, нота, вянок, ар, дзюрачка.

Узнагароды, фламастэры, выйгралі **Патрыцыя Нічыпарук, Юстына Якубюк, Наталля Тамчук** з Бельска-Падляскага, **Вераніка Пташынская, Каміль Барташэвіч** з Дубін. **Віншуем!**

Mama	No				Pierzynka
					Liście
		Koper	Tata	Ja	Ryz
	Mech	Szpak	Tygrys	Nadzieja	
	Spodnie				Lud
	Pytanie				
	Sala				
Zagadka					Aby
Akr			Ni		
Poezja		Nie		Ob	
				i...	

АБ'ЯВЫ

Запрашаем

Фонд „Царкоўная музыка” ў Гайнаўцы ў супрацоўніцтве з Беларускай Радыё Рацыя і Ваяводскім асяродкам анімацыі культуры запрашаюць на спектакль Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра.

У праграме:

„Камедыя пра нешчаслівага селяніна, яго жонку Маланку, жыда Давіда і Чорта, які страціў сэнс існавання”.

Спектакль на беларускай мове паводле „Камедыі” Каятана Марашэўскага і „Птушкі шчасця” Францішка Аляхновіча.

Спектакль адбудзецца **19 лістапада а гадз. 16.00 у г.зв. „Сподках”** — глядзельнай зале Ваяводскага асяродка анімацыі культуры ў Беластоку, вул. св. Роха, 14.

Сардэчна запрашаем!

Запрашаем

на

Мастацкія сустрэчы школьнікаў

якія пачнуцца ў **нядзелю 20 лістапада ў 14:00** у кіназале Беларускага музея ў Гайнаўцы

арганізатары
Дырэкцыя комплексу школ з ДНБМ і Музей і асяродак беларускай культуры ў Гайнаўцы

ЗАПРАШЭННЕ

Сардэчна запрашаем на спектакль **«Ой, даўно, даўно»**

(Беларускія гісторыі з Падляшша)

у выкананні вучняў з Беластока, якія раскажуць гісторыі сваіх бабуляў, дзядуляў і бацькоў — сведкаў падзей, што адбыліся на нашай зямлі.

20.11.2011 г. у 13.00

у вясковай святліцы ў Тыневічах-Вялікіх

20.11.2011 г. у 15.30

у вясковай святліцы ў Трасцянеццы

Stowarzyszenie na rzecz dzieci i młodzieży uczących się języka białoruskiego „AB-BA”
Zrealizowano przy wsparciu finansowym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego i Ministerstwa Edukacji Narodowej

Запрашаем

**ЛАЎРЭАТ
ЛІТАРАТУРНАЙ
ПРЭМІІ „НИКЕ”
МАР'ЯН ПІЛЁТ**

у Гайнаўцы

**24.11.2011 г. (чацвер)
гадз. 17.00**

Цэнтр прамоцыі
рэгіёна „Чарлэнка”
вул. Т. Саланевіч, 2, Гайнаўка

Тэкст і фота Уршулі ШУБЗДЫ

Атрасіны на філфаку

7 лістапада студэнты першага курса беларускай філалогіі ў Беластоку святкавалі свае атрасіны. Сустрэча мела месца ў клубе «Альхэ-

мія» і была падрыхтавана трэцякурснікамі.

Вядома, што студэнцкае жыццё багатае ў розныя гульні, сяброўскія сустрэчы ды іншыя мерапрыемствы, аднак непаўторнымі з'яўляюцца якраз «атрасіны» — адмысловы ўвод навічкоў у акадэмічнае жыццё. Штогод кожны факультэт пасля канікулаў на пачатку вучобы рыхтуе такую сустрэчу сваім першакурснікам. Таму можна сказаць, што атрасіны сталі ўжо традыцыйнай.

Акрамя студэнтаў першага і трэцяга курсаў, прысутнічалі выкладчыкі, што вядуць заняткі на філфаку.

— Галоўнай мэтай было азнаямленне нашых маладых сяброў з намі і з выкладчыкамі, якія вучаць іх, а таксама з гэтымі, якія будуць яшчэ іх вучыць, — сказаў студэнт трэцяга курса Павел Свентахоўскі. — Гэта была ўнікальная магчымасць сустрэцца з настаўнікамі і пазнаць іх з менш афіцыйнага боку. Яны таксама мелі нагоду ў вясёлай атмасферы інтэравацца з уласнай групай.

Першакурснікі прымалі ўдзел у конкурсах і гульнях. Іх задачай было, між іншым, адказаць на пытанні звязаныя з Універсітэтам у Беластоку ды прачытаць нейкі тэкст з кавалачкам цытрыны на языку.

— Я меў закрытыя вочы і мусіў намаляваць свайго выкладчыка, — сказаў Адрый Яновіч. — Не зусім гэты малюнак мне атрымаўся. Але думаю, што доктар Саковіч не будзе злавацца, не пакрыўдзіцца.

Удзельнікі конкурсаў атрымлівалі розныя ўзнагароды, напрыклад, зборнікі беларускай паэзіі, кубкі, алоўкі ды іншыя рэчы.

— Студэнты першага курса вельмі ахвотна ўдзельнічалі ў конкурсах, — адзначыла вядучая конкурсы Барбара Хіліманюк. — Было пры гэтым многа смеху.

Акрамя таго ўсе маглі патанцаваць пад музыку беларускіх гуртоў і паспрабаваць падрыхтаваныя закусі.

— Я не чакала такога прыёму з боку старэйшых студэнтаў, — прызналася першакурсніца Ганна. — Зусім інакш я ўяўляла сабе нашыя атрасіны!

Нягледзячы на тое, што першымі асобамі, якія выйшлі з клуба, былі выкладчыкі, яны таксама добра выказваліся аб сустрэчы.

— Цешуся што прыйшло шмат маладых людзей і што вы падрыхтавалі такія цікавыя конкурсы, — адзначыла доктар Гражына Харытанюк. — Я памятаю атрасіны, калі вапы настаўнікі былі яшчэ студэнтамі. Тады таксама было цікава, хоць была іншая атмасфера, у іншых умовах усё адбывалася. Цешуся, што атрасіны адбываюцца і што вы падтрымліваеце традыцыю.

Адной рэччу, якая не ўсім магла падабацца, гэта тое, што да першакурснікаў беларускай філалогіі ніхто не звяртаўся на беларускай мове. На жаль, ні адзін конкурс не быў праведзены так, каб студэнты маглі карыстацца мовай, якую вывучаюць. Тым не менш, напэўна гэтыя атрасіны выканалі сваю функцыю, пра якую прыгадаў Павел Свентахоўскі:

— На сваім прыкладзе магу сказаць, што такая сустрэча вельмі дапамагае пры-
выкнуць да студэнцкага жыцця!

Пра беларускую літаратуру

За сталом злева: Артур Клінаў, Ігар Бабкоў, Басіль Керскі, Андрэй Хадановіч, Адам Паморскі, Ева Вежнавец

Тэкст і фота Міхася КУПТЭЛЯ

Зусім выпадкова даведаўся я пра сустрэчу з беларускай літаратурай, калі заглянуў у сваю э-мейлавую скрынку некалькі гадзін да сустрэчы. Аб сустрэчы паведаміла Лена Глагоўская, а яна ў сваю чаргу даведалася ад сяброўкі з украінскага таварыства. А ўкраінцаў на сустрэчу з беларускай літаратурай запрасілі Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, Europejskie Centrum Solidarności, Miasto Gdańsk i Nadbałtyckie Centrum Kultury. Пэўна пра беларусаў і беларускую „Хатку” Еўрапейскі цэнтр салідарнасці нічога не ведае. Пішу пра ЕЦС, які мае сядзібу ў Гданьску, бо гаспадаром і вядучым сустрэчы быў сам дырэктар ЕЦС Басіль Керскі.

Няхай там. Добра, прынамсі, што можна было сустрэцца не толькі з беларускай

літаратурай, але і з яе творцамі — Ігарам Бабковым, Андрэем Хадановічам, Евай Вежнавец ды Аргурам Клінавым і завочна з Уладзімірам Някляевым ды з перакладчыкам Адамам Паморскім. Сустрэча адбылася 9 лістапада г.г. у Надбалтыйскім цэнтры культуры ў Старой ратушы Гданьска і была чарговай у цыкле сустрэч з беларускай літаратурай у Польшчы. Выбраныя вершы У. Някляева ў арыгінале чытаў Андрэй Хадановіч і тыя ж самыя ў перакладзе на польскую мову — Адам Паморскі. Вучні Гуманітарнага ліцэя з Мінска, якія якраз вучацца зараз у Гданьску, мелі такім чынам урок па беларускай сучаснай літаратуры, а перш за ўсё паэзіі.

Дырэктар ЕЦС Басіль Керскі пытаў у літаратараў пра ролю паэзіі ў сённяшняй Беларусі і пра яе значэнне ў грамадскай прасторы. Выйшла на тое, што бе-

Стогадовы юбілей

31 кастрычніка ў Дубіцкай гміне адбылася незвычайная ўрачыстасць. У зале шлюбавы адзначаўся стогадовы юбілей жыхаркі Дубіч-Царкоўных Зіновіі Гіль. У мерапрыемстве ўдзельнічалі прадстаўнікі ЗУС, ветэранскіх арганізацый, кіраўнікі гміннага самаўрада і сямейнікі юбіляры: сын Павел, дачка Анна Томчук, унук Уладзімір з жонкаю, унучка Ніна ды праўнукі Барташ і Барбара з мужам. Войт гміны Лявон Малашэўскі, зачытаўшы віншавальныя лісты ад прэм'ер-міністра і падляскага ваяводы, сказаў: „У дзень надзвычайнага

Войт гміны віншуе юбілярку

юбілею, 100-годдзя з дня народжэння, віншую Вас, шаноўная Спадарыня, і перадаю найлепшыя пажаданні пражыць далейшыя гады ў шчасці і здароўі”. Затым уручыў букет кветак і падарунак. Шмат кветак і падарункаў атрымала юбілярка таксама ад сямейнікаў і ўдзельнікаў сустрэчы. Гайнаўскі ЗУС прызначыў адмысловы падарунак — дабайку да штомесячнай пенсіі. Сустрэча праходзіла ў сардэчнай, сямейнай атмасферы. Пры пачатку, які падрыхтавала гміна, юбілярка ўспамінала мінулае. Дзялілася сваім жыццёвым вопытам і гаварыла, што добра сабе адчувае. Не прымяняе яна ніякіх дыетаў, спажавае ўсё, на што мае ахвоту...

Усяго найлепшага, перш за ўсё моцнага здароўя і сонечных дзён жадае юбілярыцы ніжэйпадпісаны.

Уладзімір СІДАРУК

Сяргей СЫС

Беласток

*У гарадах блукаў далёкіх,
Губляўся ў скопішчах людзей,
І толькі ў ціхім Беластоку,
Так, так, у ціхім Беластоку,
Найбольш утульна і мілей.*

*Да Заменгофа вольным крокам
Прайсці па Лівай найсцяж...
Бо толькі ў шчырым Беластоку,
Так, так, у шчырым Беластоку
Яшчэ застаўся подых наш.*

*А як злятаюцца аблокі
На мадэрныя сьвенты Рох!
Ды ўсё таму, што ў Беластоку,
Так, так, у светлым Беластоку
Здаецца, часам ходзіць Бог.*

*Яшчэ не раз уцешаць вока
Пляц і Браніцкага Версаль,
Пакуль спачну, — не ў Беластоку,
Так, так, спачну не ў Беластоку,
А ў Беларусі, на жаль...*

2011

ларуская культура зараз знаходзіцца у свайго роду гета. Такое сцвярдзэнне аспрэчыла вельмі ўзбураная Ева Вежнавец. У сваю чаргу Анна Сабэцкая, перакладчыца беларускай літаратуры, не згадзілася з канстатацыяй перакладчыка Адама Паморскага, што беларуская літаратура заіснавала ў Польшчы ў апошнім дваццацігоддзі.

На пытанні публікі да гасцей з Беларусі не хапіла часу, хоць ахвотныя ставіць пытанні былі.

■ Сяргей ЧЫГРЫН

Вакзалы-блізняты ў Бельску-Падляшскім і ў Слоніме

Гартаючы цудоўны фотаальбом старых фотаздымкаў „Bielsk Podlaski” (2003) Крыстыны Мазурук і Дарафея Фіёніка, спыніўся я на старонках 72-75, на якіх адлюстраваны стары чыгуначны вакзал у Бельску-Падляшскім. Калі не прыгледжуся, дык вакзал у Бельску-Падляшскім быў такі, як у маім родным горадзе Слоніме. Праўда, у Бельску-Падляшскім яго даўно няма, а вось у Слоніме ён захаваўся да сённяшніх дзён. Адным словам, у 1920-х гадах у Заходняй Беларусі па адным праекце былі пабудаваны два вакзалы-блізняты ў стылі мадэрн.

Пра лёс чыгуначнага вакзала ў Бельску-Падляшскім спытаўся я ў краязнаўца і гісторыка Дарафея Фіёніка. Ён пра свой рэгіён ведае амаль усё. Дый лепшага знаўцы па гісторыі Бельшчыны на Беласточчыне няма. На маё пытанне пра вакзал у Бельску-Падляшскім Дарафей

Стары вакзал у Бельску, пачатак XX ст.

Вакзал у Бельску-Падляшскім, 1930-я гады

Вакзал у Слоніме. Сучасны здымак

Фіёнік сказаў: „Я таксама, будучы некалькі разоў праездам праз Слонім, звярнуў увагу на падабенства вашага вакзала з былым нашым. Ён, на вялікі жаль, не захаваўся, узарвалі яго немцы ў час адступлення ў 1944 годзе. Да палавіны 1980-х гадоў быў яшчэ добра захаваны падмурак з абчэсаных камянёў і характэрныя сходы з бетоннымі кулямі. Можна было на гэтым падмурку адбудаваць вакзал, але пабудавалі новы, вялікі і непрыгожы, які цяпер пустуе. Стары вакзал быў пабудаваны дзесьці ў 1920-30-х гадах на месцы ранейшага, драўлянага, якога разбурылі падчас Першай сусветнай вайны. Звестак пра архітэктара ці іншых праекціроўшчыкаў я, на жаль, ніякіх не знайшоў. З успамінаў перадаваеных большчана ведаю толькі, што вялікая зала чыгуначнага вакзала выкарыстоўвалася таксама для правядзення святочных балаў...”.

Слонімцам пашанцавала больш, чым большчанам. Вакзал у Слоніме ўжо амаль 90 гадоў сустракае і праводзіць пасажыраў. І ў Слоніме, і ў Бельску-Падляшскім вакзалы былі пабудаваны ў 1922 годзе. Побач з вакзаламі ў гэтых двух гарадах з’явіліся і воданарныя вежы, узведзеныя таксама ў стылі мадэрн і разам яны складалі адзіны архі-

Нямецкія салдаты каля чыгуначнага вакзала ў Бельску падчас Другой сусветнай вайны

тэктурны ансамбль.

Вакзал у Слоніме, так, як і ў Бельску-Падляшскім, пабудаваны з цэглы. Будынак мае высокі мансардавы дах складанага пластычнага малюнка. Пластычнасць экстар’еру вакзала надаюць рустоўка, рытм прамавугольных і арачных аконных праёмаў, барочныя рэмінісцэнцы ў форме „разарванага” фронтана, фігурны шчыт са стылізаванымі валютамі. Планіроўка вакзала змешаная — калідор-

на-анфіладная. У цэнтры — квадратны ў плане вестыбуль, ад якога кароткія пераходы вядуць у касавую залу, залу чакання і на перон. Так было і ў вакзале ў Бельску-Падляшскім.

Воданарныя вежы былі пабудаваны адначасова з чыгуначнымі вакзаламі.

Трох’яруснае васьміграннае ў сячэнні збудаванне ў Слоніме мае пластычныя архітэктурныя формы. Так было

і ў воданарнай вежы ў Бельску-Падляшскім. Першы ярус — гэта магутная аснова з вуглавымі контрфорсамі і маналітнымі плоскасцямі сцен. Звужаны да верху стройны другі ярус выкарыстаны як апора для трэцяга — верхняга аб’ёму, у якім знаходзіўся рэзервуар з вадой. Яго гранёная „чаша” завершана пластычным шатровым дахам з „заломам” і слухавымі вокнамі. У архітэктурны гэтых інжынерных збудаванняў з вялікай тэктанічнай дасканаласцю ўваблены былі іх функцыянальныя прызначэнні.

Вось такі лёс нашых старых вакзалаў. Жыхары Бельска, калі жадаюць паглядзець на вакзал, які некалі быў у іх горадзе, могуць наведаць Слонім. Праўда, з гадамі чучь-чучь знешні выгляд будынка змяніўся, тым болей, што нядаўна вакзал у Слоніме капітальна адрамантавалі. І яшчэ. Сёлага спаўняецца 125 гадоў з дня пабудовы ў 1886 годзе чыгункі Баранавічы — Альбярцін — Слонім — Беласток — Варшава.

З каленямі пад барадой

Праўда ці не? Хто адкажа?

Сяджу на канапе, з каленямі пад барадой. І думаю. Зноў пачула як жанчына-харыстка ў „Беларускім тыдні” гаворыць: „Наша беларуская мова нэ повинна загінуці...”. І як бы шукала пацвярджэння пытае: „...праўда ці не?” Хто і як адкажа на пытанне? І ад чаго і каго залежыць, каб наша беларуская мова не загінула? Пытанню многа і адказаў няма. Я на пачатак прывяду словы прафесара Томаша П. Кшэшоўскага з нейкага тыднёвіка грамадскай думкі („Палітыка”, „Впрост”, „Ньюсвік” па-польску): „By język funkcjonował, potrzebne szerokie grupy społecznie zainteresowane mówieniem nim. I nowe rodzące się generacje, które mówilyby tym językiem jako pierwszym”. Гэтыя словы не настройваюць мяне аптымізмам. А трэба верыць у ажыўляючую сілу беларусаў. Жыве слова — трэба вярнуцца да яго. Трэба чытаць!!! Здаецца, у палове 60-тых гадоў мінулага стагоддзя „Ніва” разам з Ваяводскай бібліятэкай сарганізавала чыгальніцкі конкурс. Арганізатарам была бібліятэка, „Ніва” прапагандавала яго. Пасля заканчэння налічылі больш тысячы анкет з адказамі, якія кніжкі хто прачытаў, хто іх аўтар, аб чым яны, і з ацэнкай. Былі ў шматлікіх бібліятэках і бібліятэчных пунктах, у школьных бібліятэках беларускія кніжкі. Былі шматлікія куткі — хаты-чытальні (так іх называлі). Быў добры клімат для чытання, для кніжкі, у тым і беларускай. Жывое слова! Было многа малых тэатраў — іх называлі драматычнымі гурткамі. Ставілі яны п’есы беларускіх аўтараў. Некаторыя тут, на нашай Беласточчыне, пісалі п’есы для драмгурткаў (напрыклад, Сакрат Яновіч, Юрка Геніюш), а гурткі ставілі іх на розных сцэнах, у тым ліку і ў Беластоку, быў вельмі амбітны гурток з Паўлаў. Жыве слова!

На слабое чыгальніцтва наракаецца ва ўсёй нашай краіне. І прапануюцца розныя формы чытання. Нам трэба таксама вярнуцца да чытання. Дзесь жа кніжкі ёсць і выдаюцца новыя кніжкі нашых тут аўтараў. І найважнейшае — ёсць свая беларуская газета — „Ніва” — нашае Жывое Слова!

Вера ВАЛКАВЫЦКАЯ

PS. Хто Вы — мілая сяброўка мая, аўтарка паслання „наша беларуская мова нэ повинна загінуці”? Адазвіцеся.

В. В.

Ад рэдакцыі: Гэтыя словы выказвае народная спявачка Марыя Ціханюк з калектыву „Збучанкі”.

Адгалоскі

У тыднёвіку „Przegląd”, левіцовы, ад 23.10.2011 г. чытач і карэспандэнт „Нівы” Васіль Петручук агублікаваў адкрытае пісьмо прэзідэнту Браніславу Камароўскаму п.з. „Żądanie przywrócenia honoru żołnierza polskiego”. Расказаў у ім цікавыя весткі аб сваім жыцці. Прывядзем толькі адзін сказ з пісьма: „...tylko Polskę Ludową zaliczam do dobrych matek, bo widząc we mnie uzdobnionego żołnierza, dawala możliwość nauki... Брава, Васілёк!

А цяпер іншы выпадак. Даўно, бо ў нумары ад 27 верасня 2011 года штотдзённа „Gazeta Wuborcza” прыом свайго журналіста з Беларусі напісала: *Wbrew temu co twierdzi BT (Białoruska Telewizja), w Polsce istnieje szkoła dla młodszości białoruskiej. W Bielsku Podlaskim liceum z wykładowym białoruskim... Ужо даўней былі галасы, каб пазбыцца таго „bjn”, бо ж гэта чыстая фікцыя. Як выпускнік ліцэя ў Бельску з „bjn” (выпуск з 1953 года) сцвярджаю, што ліцэй ніколі не быў з wykładowym białoruskim językiem nauczania. Ідэя такога ліцэя была, але як то ідэя, не здзейснілася.*

Што ж? Памылкі бываюць. Прыпомніўся мне папулярны лозунг з 70-80 гадоў мінулага веку „Праса клема”. Але тут выйшла памылка, якая мела прыслужыцца нейкаму „дабру”.

В. В.

Лукаш ЛЕАНЮК

Белфілфак. Так?

З году ў год колькасць ахвотных паступіць на факультэт беларускай філалогіі ў Польшчы памяншаецца. На сённяшні дзень беларуская мова выкладаецца толькі ва ўніверсітэтах у Беластоку і Варшаве.

У мінулым годзе дэканскія ўлады Беластоцкага ўніверсітэта вырашылі не ўтвараць першага курса беларускай філалогіі, хаця колькасць ахвотных паводле ўніверсітэцкага закону была дастаткова. Свае заяўкі падало тады пятнаццаць чалавек. Амаль усе гэтыя асобы былі перанесены на расейскую філалогію.

Сёлета на пачатку верасня дэкан Філалагічнага факультэта прафесар Багуслаў Нававейскі заявіў, што зноў не адкрые першага курса нягледзячы нават на тое, што да завяршэння набору сталася яшчэ два тыдні. Аднак дзякуючы намаганням загадчыцы Кафедры беларускай філалогіі прафесар Галіны Тварановіч і падтрымцы з боку сенатара Владзімежа Цімашэвіча, дэкан адмяніў сваё рашэнне.

Дзякуючы гэтаму магчымае было адкрыццё першага курса.

— У гэтым годзе на факультэт беларускай філалогіі паступіла дзевятна-

■ Прафесар Галіна Тварановіч

цаць студэнтаў, — адзначае прафесар Тварановіч. — Амаль не маем прадстаўнікоў беларускіх ліцэяў з Гайнаўкі ці Бельска. Адзін малады чалавек вучыўся ў белліцэі ў Гайнаўцы. З Бельска няма нікога.

— Я паходжу са Старога Ляўкова. Вучыўся беларускай мове ўжо ад пачатковай школы, — кажа першаккурснік Януш Ігнацюк. — Потым паступіў у белліцэі ў Гайнаўцы. У нас боль-

шасць студэнтаў ніколі не вывучала беларускай мовы, але некаторыя жывуць у мясцовасцях, дзе людзі гэтай мовай яшчэ карыстаюцца. У большасці гэта людзі з Беластока, але ёсць таксама асобы з Крынак, Саколкі, Аўгустова, Кольна ці нават з Тарнава ў паўднёвай Польшчы.

Некалькі гадоў назад была прынята двухступенная сістэма вышэйшай адукацыі. Першая ступень — трохгадовае бакалаўрское навучанне, другая — двухгадовае магістэрскае. На гэты момант у Беластоку існуе толькі першы і трэці курс першай ступені, які налічвае семнаццаць студэнтаў. Магістэрская студыя ўвогуле не была адкрыта.

— У папярэднім годзе на трэцім курсе было пяць студэнтак, — кажа прафесар Галіна Тварановіч. — Усе яны паспяхова абаранілі свае працы і атрымалі ступень бакалаўра. Чатыры з іх падалі дакументы з тым, каб перайсці на магістэрскае студыі. Ім адказалі, што яны прыняты. Але ўжо на пачатку верасня было ім прапанавана ісці на русістыку або на паланістыку, таму што для чатырох асоб нельга адкрыць магістэрскае студыяў па беларускай філалогіі.

Зусім іншая сітуацыя на беларускай філалогіі ў Варшаве. Тут штогод на пер-

шы курс паступае каля пяцідзясяці студэнтаў. Сёлета прынятых было сорок чатыры асобы. У параўнанні з мінулым годам назіраецца спад, таму што летася на першы курс паступіла пяцідзясяць пяць чалавек.

— У асноўным гэта студэнты з цэнтральнай Польшчы, якія пачынаюць вывучаць беларускую мову з нуля, — гаворыць загадчыца Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта прафесар Ніна Баршчэўская. — Але ёсць таксама студэнты, якія ведаюць беларускую мову. Ёсць асобы з Беларусі, якія вучацца па праграме Кастуся Каліноўскага.

Нягледзячы на вялікую колькасць паступаючых на факультэт, многа студэнтаў ужо пасля першага семестра пакідае беларускую філалогію.

— Назіраецца, што некалькі чалавек рэгулярна не ходзіць на заняткі, — кажа прафесар Ніна Баршчэўская. — Відаць, што гэта тыя асобы, якім важна было атрымаць пасведчанне студэнта і прынамсі паўгода ім карыстацца.

— На першым курсе было нас каля пяцідзясяці чалавек, — сказала трэцякурсніца варшаўскага белфілфака Паўля Качорак. — Не было нікога, хто раней вучыўся гэтай мове, меў беларускія карані, ці штось супольнага з Беларуссю. На першых занятках выкладчыкі пыталі нас, чаму мы выбралі беларускую філалогію. Найчасцей адказ быў адзін: выпадкова. Хтосьці не паступіў на жаданаю ім спецыяльнасць, іншыя думалі, што тут будзе лёгка. Да сёння засталася нас адзінаццаць чалавек, прычым на магістэрскае студыі выбіраюцца тры-чатыры асобы.

www.crisisby.net.

Пакуль беларускія ўлады робяць выгляд, што аніякага эканамічнага крызісу ў краіне няма, просты люд імкнецца неяк выжыць ва ўмовах галапукачай, прыкладна стопрацэнтнай інфляцыі і неверагоднага абсяцэння нацыянальнай валюты — за год амаль на 300%. Ну, а для таго, каб неяк выжыць, неабходна ведаць больш-менш дакладна што і дзе адбываецца. Зразумела, нешматлікія незалежныя медыі даводзяць людзям інфармацыю аб стане падзей, але, відаць, гэтага замала. Менавіта таму ўзнік у інтэрнэце сайт, які так і называецца Crisisby, дзе друкуюцца паведамленні з розных рэгіёнаў Беларусі на сацыяльна-эканамічны тэмы. Канешне, яго інфармацыйнае насычэнне цалкам адрозніваецца ад пераможных паведамленняў праўрадавых СМІ.

Сайт месціцца па адрасе www.crisisby.net. Зроблены ён даволі арыгінальна — большую частку галоўнай старонкі займае карта. Побач з картаю знаходзіцца спіс катэгорый паведамленняў, дзе, калі націснуць на кожнае, можна пабачыць на карце адкуль і колькі паведамленняў прыйшло. Уласна спіс катэгорый уражае — „Дэфіцыт”, „Працоўная міграцыя”, „Звальненні”, „Вулічныя акцыі”, „Страйкі”, — хто помніць камуністычныя часы, той, пэўна, адразу ўгадае газетныя карыкатуры на капіталістычную рэчаіснасць заходняга свету.

Выйсці на галоўныя рубрыкі сайта знаходзяцца акурат над узгаданай картаю. Адна з іх — „Мы” — па сутнасці з’яўляецца прэзентацыяй сайта. „Сайт crisisby.net створаны групай інтэрнэт-актывістаў з розных гарадоў і краін, як плячоўка для народнага маніторынгу крызісных з’яў у Беларусі. Наша сістэма, створаная на а-

нове платформ „Ушахідзі” і „Друпал”, дазваляе збіраць і сістэматызаваць паведамленні з розных крыніц, наносіць іх на мапу, прадстаўляць у выглядзе графікаў і табліц. Адправіць паведамленне, пакінуць спасылку на тэкст, відэа ці фота можа кожны. Адправіцелямі могуць быць як непасрэдня сведкі падзей, так і тыя, хто прачытаў навіну ў сродках інфармацыі ці пачуў нешта важнае пра крызіс ад сваіх знаёмых”, — кажуць невядомыя інтэрнэт-актывісты.

Згодна гэтай прэзентацыі „Крызісная мапа Беларусі” — гэта платформа для абмену інфармацыяй паміж інтэрнэт-карыстальнікамі, якія могуць мець свае асабістыя перакананні адрозныя ад меркавання таго або іншага мадэратара сайта. „Наш рэсурс не належыць палітычным структурам, не з’яўляецца рупарам апазіцыі або існай улады. Наша задача — прадставіць беларускім інтэрнэт-карыстальнікам магчымасць паведамляць пра розныя крызісныя падзеі ў сваім горадзе або вёсцы, а таксама атрымліваць інфармацыю з першых вуснаў без цензуры і рэдактарскага нагляду”, — распавядаюць пра свае мэты стваральнікі партала.

Судзячы па тым як папярэдняе новыя паведамленнямі сайт, трэба прызнаць, што мэта Crisisby з большага дасягнутая. Людзі з розных рэгіёнаў распавядаюць пра праявы крызісу, якія часам застаюцца па-за ўвагай нават апазіцыйных медыяў.

Даволі карыснай з’яўляецца і даведчаная інфармацыя, змешчаная на сайце. Так, карыстальнік можа параўнаць кошт ў розных беларускіх мясцовасцях. Для гэтага трэба зайсці на старонку „Народны барометр коштаў”.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

БЕЛАРУСІ

С к а р б ы

Шэдэўр у Ішкалдзі

У Беларусі багата старых храмаў розных канфесій, якія смела можна залічыць да сапраўдных перлінаў агульнаеўрапейскай архітэктуры. Адным з такіх шэдэўраў можа ганарыцца і простая вёска Ішкалдзь, што ў цяперашнім Баранавіцкім раёне. Сэнс назвы гэтага мястэчка праз стагоддзі разгадаць надзвычай цяжка, паколькі большыня тапанімічных слоўнікаў яе проста абмінае. А між тым першую згадку пра Ішкалдзь (мясцовыя насельнікі вымаўляюць яе яшчэ з дадатковым галосным „а” — Ішкаладзь) можна знайсці ў знакамітай „Хроніцы Быхаўца”. Там яе назва напісана як „Ісколд”. Баранавіцкія краязнаўцы выказваюць версію, што гэта вытворнае ад нямецкіх слоў „Eis” (лёд) і „kalt” (халодны). Гіпотэза прыгожая, але падаецца ўсё ж малаверагоднай. Тут навукоўцам сапраўды яшчэ ёсць над чым паламаць галаву.

У розныя часы Ішкалдзь належала знакамітым родам — Неміровічам, Ільнічам, Радзівілам, Вітгенштэйнам. З 1579 года паселішча стала ўжо мястэчкам. У ім былі 82 дамы і дзве карчмы. Але галоўным будынкам Ішкалдзі з XV стагоддзя з’яўляецца Траецкі касцёл. Гатычны храм — адзін з найстарэйшых у Беларусі. Ён відаць здалёк і ўзвышаецца над наваколлем. Наблізіўшыся, можна ўбачыць велічныя муры з ладнымі контрфорсамі і вузкімі вокнамі (прычым з фасада і апсіды іх толькі па адным), якія больш нагадваюць байніцы. Сапраўдны твор гатычнага дойлідства паўстаў у 1472 годзе. Фундаваны ён быў Мікалаем Неміровічам. Пэўны час храм служыў арыянскаму зборам.

Калісьці замалёўку касцёла пакінуў знакаміты Напалеон Орда. З яго часу храм амаль не змяніўся. Няма толькі дзвюх цыбулепадобных купалкоў з XIX стагоддзя, якія парушалі пачатковую гармонію формаў. Храм у розныя вккі дзеіў

і служыў розным канфесіям ажнода 1960-х гадоў. Ажно саветам наманулася зачыніць касцёл і пераўтварыць яго ў зернясховішча. Камуністычныя вандалы сярод белага дня, калі насельніцтва працавала пераважна на палетках, прыехалі да касцёла, зламалі замок і сталі выносіць з храма хрысціянскае начынне. А насупраць была якраз школа. Дык адна з настаўніц, заўважыўшы дзікуства, паслала вучня ў поле, каб той паведаміў пра такія дзеянні вяскоўцам. Нехта пачаў біць у рэйку нібы на пажары. Людзі паспелі прыбегчы яшчэ да ад’езду грузавіка. Вернікі клаліся пад колы машыны, іншыя — залезлі ў кузаў, падралі нават вопратку старшын сельсавета, адабралі назад большую частку касцельнай маёмасці. Прысутныя міліцыянты тады адступілі, але пазней касцёл усё ж зачынілі. Улады наклалі на дзверы пламбаваны замок. Аднак, на гэтым лакальная вайна не скончылася. Мясцовыя вернікі ламалі замкі і маліліся, хоць і без ксяндза. „Вайна замкоў” ішла яшчэ доўга. Тая ж драматычная прыгода з грузавіком адлюстраваная зараз у адным з вітражоў касцёла. Захоўвае гісторыя Траецкага касцёла і прозвішча святара Вінцэнта Латарэвіча. У 1919 годзе яго схавалі бальшавікі і па-садысцку забілі ў мястэчку Мір, кінутыя цела ў калодзеж. Пад страхам смерці ішкалдзіскія вернікі прывезлі цела пробашча і пахавалі пад касцёлам.

Ішкалдзь цікавая яшчэ тым, што яна захавала сваю старажытную планіроўку. Даўня частка забудовы знаходзіцца далей ад касцёла. Новыя ж дамы заселеныя пераважна не карэннымі жыхарамі, а рознымі прышлымі і чужароднымі насельнікамі. А зусім нядаўна суды як госці прыязджалі і былія ўладальнікі Ішкалдзі і суседняй Паланэчкі — нашчадкі Радзівілаў. Прыязджалі проста так — пабачыць старо, уявіць мінулае...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Упрыздобленай як на карнавал святліцы ў Машчоной-Панскай, у засяроджанай цішы, сярод публікі раздаўся плач немаўляці. Людзі пераглянуліся між сабой. Ці не са сцэны даходзіць той хвалючы і адначасна салодкі гук? Плач дзіцяці, калісь паўсюдны, прагучаў тут як нешта „прывезенае”. Сцэна злівалася з тэатральным сюжэтам на прыступках у святліцы, дзе ішла пастаноўка „Ой, даўно-даўно”. Матыў мацярынства ўнушала галоўная песня, якая гучала як калыханка...

На самай справе, сярод глядачоў было крышку дзяцей і маладых людзей. І сам спектакль завітаў у гміну Нурэц-Станцыя дзякуючы аднаму хлапчуку. Вось яшчэ ў Тымянцы распавялі мне пра ўнука Рыгора Баены, які вучыцца ў беларускай школе, той самай, дзе падрыхтавалі спектакль. Лукаш Лісоўскі, бо пра яго мова, таксама прыехаў на спектакль у вёску свайго дзедкі. І разам з бабуляй і дзедам ды іншымі вяскоўцамі, што з'явіліся раней за іншых, сустрэкаў гасцей, у прыватнасці сваю настаўніцу беларускай мовы і старэйшых сяброў.

— Я ганаруся, што ён пайшоў у беларускую школу, — скажа пасля пра ўнука Рыгор Баена.

* * *

Сустрэча ў мураванай святліцы адбылася ў перадапошні дзень кастрычніка, калі мільёны грамадзян Польшчы наведвалі магільны родных. У праваслаўных вёсках панаваў дзіўны спакой і бязлюддзе. Сонечнае надвор'е застаўляла думаць пра адпачынак. У апошнія гады падляшскія вёскі грунтоўна змянілі свой выгляд. Іх дагледжанасць мімавольна цешыла вока і грэла душу. А найбольш — блізкая прысутнасць Грабаркі. Здавалася, усе дарогі вядуць тут на Святую Гару. Гэтае месца, як скажуць жыхары Машчоной-Панскай, дапамагло ім зберагчы мову і рэлігію. Два разы ў год тут, быццам у якім мястэчку, ладзяць шумныя святы для ўсёй грамады: Дні Машчоной і Новы год, абавязкова па старым стылі. У поўнач на *Сыльвэстра* людзі ідуць на мост, каб спаліць куль саломы.

— Так было ў нас ад дзядоў-прадзедаў, — кажа Рыгор Баена.

Архаічны абрад тут не выпадковы. У наваколлі Грабаркі сустранем вёскі, якім за тысячу гадоў. Ды і назвы вёсак адлюстроўваюць гістарычныя падзеі.

— У нас дзве Машчоны: Панская і Каралеўская, — распавядае Рыгор Баена. — Яны ўзніклі ў старажытны час, калі ў горадзе Мельніку адбываўся сойм. І вось у месцы, дзе наша вёска, арганізавалі абоз для шляхты. Тут жылі паслы. А там, дзе Машчоно-Каралеўская, пасялілі каралеўскіх дружыннікаў і службу. Назва пайшла ад рэчкі Машчонкі, якая плыве каля іх вёскі.

Мой субсяседнік сам запісаў назвы ўсіх навакольных урочышчаў і хутароў.

— Раней у нас было дваццаць хутароў, — кажа, — а цяпер асталося толькі два заселеныя.

* * *

Разам з Нінай і Рыгорам Баенамі ў арганізацыю спектакля „Ой, даўно-даўно” ангажаваліся Данута і Ян Мудэлі.

— Ужо пятнаццаць гадоў будзе як займаемся агратурызмам, — кажа спадарыня Данута. — Нашы госці прыязджаюць на Грабарку або спыняюцца па дарозе ў Белавежу. Ім падабаюцца нашы *тэрэны*. Кажуць, што тут добрая цішыня. І ўсе хочуць, каб частаваць іх хлебам з печкі і свойскімі стравамі.

■ Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

Свята ў Машчоной-Панскай

На першым плане злева: Ніна і Рыгор Баены з унучкам Лукашам, Ян і Данута Мудэлі

Спадарыня Данута — аматарка ўсякага рукадзелля. Часта пад яе вокам госці пачынаюць выпываць, рабіць аздобныя прадметы з паперы і саломы.

— Нашы госці цікавіцца праваслаўем і нашай беларускай культурай, — адзначае.

Звесткі пра агратурызм спадарства Мудэляў можна знайсці ў інтэрнэце:

— Прыязджайце да нас на *Сыльвэстра*, — запрашае мая субсяседніца.

— Сельскай гаспадаркай мала хто ўжо тут займаецца, — кажа Ян Мудэль. —

Семдзсят адсоткаў людзей у вёсцы гэта пенсіянеры. Я магу сказаць, што на цэлую вёску ў нас адзін гаспадар: Ян Блашчук. У яго дзесьці за сорок гектараў і сорок кароў... А тая дагледжанасць прыйшла з *уніяй*. Нашы *сяляне* часта жывуць у гарадах. Зямлі і дамоў, дзе жылі, ніхто ўжо не прадае, бо тут лічацца кампенсацыі да гектара...

Яшчэ перад тым, як паказалі спектакль, спадарства Мудэлі былі вельмі рады, што наведала іх моладзь з Беластока. Дзякуючы ім паз'язджаліся сваякі

з гарадоў. Да іх таксама прыехаў унучак Міколка.

* * *

Хоць адлегласць паміж Тымянкай і Машчоной-Панскай пераадолееш у пятнаццаць хвілін на машыне, то ў іх розныя гаворкі. У Тымянцы гавораць як пад Чаромхай, цвёрда. Затое ў Машчоной-Панскай — зусім як пад Бельскам (у Пасынках або ў Рыбалах). У памяці жыхароў жыве яшчэ гістарычная мяжа паміж Літвой і Каронай. У апошняй справе паслужыў жывы прыклад. Пасля пастаноўкі я падышла да аднаго хлапца, каб спытаць пра яго ўражанні. І ці зразумеў ён мову пастаноўкі.

— Усё зразумеў, — усміхнуўся ён і дадаў: — Калі спатыкаю калег з маіх старон у Беластоку, мы заўсёды размаўляем па-нашаму.

Яраслаў Бандарчук, бо пра яго мова, прыехаў у Машчоноў ў госці да цёпчы. А сам ён родам з недалёкіх Семіхоч, дзе кажуць *ходыты-робыты*. Розніцу ў вымаўленні ён патлумачыў так:

— Бо я — ліцьвін.

Апошняя звестка зусім збіла мяне з панталыку. У наваколлі Нарвы гістарычны ліцьвін гаворыць *хадзіці-рабіці*.

— Мы — ліцьвіны, а тут, у Машчоной-Панскай — мазуры, — паясніў мне.

Такі падзел таксама не прыставаў да падзелу прынятага на Сакольшчыне. Тым больш у Машчоной-Панскай, дзе сустрэлі мы адданных і свядомых беларусаў.

Калі я спытала ў людзей пры святліцы як удалося ім захаваць сваю мову і нацыянальную свядомасць, пачуўся адказ:

— *Такія народзіліся і такіе!*

Калі ідзе пра спектакль „Ой, даўно-даўно”, тут яго ўспрынялі з незвычайнай сардэчнасцю і цеплынёй. Расказы пра банды, якія хадзілі тут пасля вайны і запалохвалі насельніцтва, у многіх выпадках успрымаліся як асабістыя. У наваколлі Сямятыч па сённяшні дзень успамінаюць пасляваенны пераслед з-за нацыянальнага паходжання і рэлігіі. У выніку шмат сем'яў пераехала жыць у БССР.

беражы лес – чытай кнігі на
amunikat.org

amunikat.org
Беларуская інтэрнэт-бібліятэка

7 000 кнігаў, газэтаў / часопісаў • размовы пра культуру і літаратуру • радыёперадачы • навіны беларускага рынку